Festschrift in Honor of Talat Tekin
İstanbul 2007, edited by Mehmet Ölmez
Türk Dilleri Araştırmaları 18 (2008): 517-582

NÉMETH Gyula'ya Mektuplar

Mustafa S. Kaçalin
(İstanbul)

Macaristan bağlantılı Türkiyeli Türkbilimcileri araştırırken başşehir Budapeşte'nin Buda yakasındaki kale içerisinde Széchényi Könyvtár arşivinde Fond 121. sayıda Türkbilimci NÉMETH Gyula [1890-1976]'ya gelen Türkçe mektuplar dikkat çekiciydi. Bu terekenin küçük bir kısmı da Szeged József Attila Tudományegyetem Altaisztikai Tanszék'te bulunmaktadır. Mesela dr. Géza FEHÉR [ö. 1955], "A bolgár nép őstörténete", (*Turán*: Budapest 1921, 4. cilt, 1. sayı, 19-36. sayfa)'dan Hamit Zübeyr KOŞAY [1897-1984]'ın "Bulgar halkının eski geçmişi", (Németh Gyula Könyvtár 73. Kisseb török kéziratok, török levelek'teki (Budapest, 1922 Nisan 14 tarihli) çevirisi ile NÉMETH Gyula [1890-1976], "A *türk* népnév", (*Magyar Nyelv*: Budapest 1927, Mart-Haziran - SZINNEYI József'in yetmişinci doğum yıldönümü dolayısıyla- XXIII. cilt, 3-6. sayı, 271-274. sayfa)'dan Hüseyin Namık ORKUN [1902-1956]'un "*Türk* kavim adı", çevirisi bu cümledendir. Ayrıca burada da metuplar bulunmaktadır. Aşağıdaki dizmede adları görülen kişiler arasında siyasiler, bilim adamları ve kurumları yer almaktadır. Bunlar arasında bakan, büyük elçi, devlet başkanı, edebiyat tarihçisi, edebiyatçı, Fars dilcisi, halk edebiyatçısı, İslam ilahiyatçısı, müzeci, Orta Çağ tarihçisi, sanat tarihçisi, tıp tarihçisi, Türk dilcici vardır. Buradaki mektuplar kızı NÉMETH Mária'nın Prof. Dr. KAKUK Zsuzsa'ya sözlü ifadesiyle yayınlanmasında kendilerince bir sakınca teşkil etmeyen mektuplardır. Aşağıda bunları bir dizmesi ile Arap harfli mektuplar öncelikli olmak üzere bazı örnekler verilmiştir.

http://www.turkdilleri.org/

Hüseyin Namık ORKUN [1902-1956]'a ait olanlar ayrıca ele alınmıştır.

Fond 121/

1. AKALIN, Lütfullah Sami [1958: 1 mektup] 50
2. AKKAYA, M. Şükrü *[19 : 1 mektup] Heşt Bihişt*'in Almancası dolayısıyla krş. 36 595
3. AKSOY, Ömer Asım [1964: 1 mektup] 51
4. ANKARA HALKEVİ, [1933: 1 mektup] 60
5. ARAT, Reşid Rahmeti [1939-1941: 5+1 mektup] 61
6. ASLANAPA, Oktay [1961: 1 mektup] 65
7. ATALAY, Fuad [1960: 2 mektup] 67
8[a]. ATATÜRK, M. Kemal'e [1934: 1 mektup] .....
9. ATEŞ, Ahmet [1948: 1 mektup] 68
10. BADEM, Sıtkı [1962: 1 mektup] GÖLPINARLI'nın kitabını haber veriyor] 74
11. BAŞTAV, Şerif [1939-1949: 11 mektup] 93
12[b]. BORATAV, Pertev Naili'ye [1959: 1 mektup] 125
13[c]. ÇAGATAY, Saadet Şakir'e [1961: 1 mektup] 136
14. ÇAMBEL, Asaf Halet [1936: 1 mektup] 137
15. ÇEVİK, Hikmet [1937: 1 mektup] 140
16. ÇOBANZADE, Bekir Sıdkı [1919-1926: 4 mektup] 151
17. ÇULPAN, Yusuf [1936: 1 mektup] Macarca 153
18. DANİŞMEND, İsmail Hami [1939: 1 mektup] 156
19. ELMAS, Yılmaz [1962-1963: 3 mektup] Ağız araştırmalarından söz ediyor 77
20[ç]. EMRE, Ahmet Cevat'a [1959: 3 mektup] 178
21. EREN, Hasan [1942-1964: 20 mektup] 183
22. ERKİN, Behiç [1934-1949: 42 mektup] Büyükelçi 184
23. GAZİMİHAL [≈KÖSEMİHAL,] Mahmud Ragıb *[19 : 1 mektup]* [Mehmed Ragıb Hulusi ÖZDEM'inkilerle idi ayrı bir gömlek açılacaktı] .....
24. GÖKBİLGİN, Muhammed Tayyib [1936-1931: 7 mektup] 235
25. İĞDEMİR, Mustafa Uluğ [1950: 2 mektup] 281
26. İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ, *[19 : 1 mektup]* 290

http://www.turkdilleri.org/

27. KASIM, MUSTAFA [1931-1936: 2 mektup] 321
28. KEMAL, *[19 : 1 mektup]* 322
29. KORKMAZ, Zeynep [1958: 1 mektup] 340
30. KOŞAY, Hamit Zübeyr [1923-1965: 21+1 mektup] 342
31. KÖGMEN, Tayyib [1937: 1 mektup] 348
KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad [1939-1955: 3 mektup] bk. KÖPRÜLÜZÂDE 349
32. KÖPRÜLÜZÂDE, Mehmed Fuad bk. KÖPRÜLÜ 350
33. KURTULUŞ, Faruk [1953: 1 mektup] [290'a] 359
34. LEVEND, Agâh Sırrı [1947-1959: 3 mektup] 372
35. MANSUROĞLU, Mecdut Sait [1947-1960: 3 mektup] 402
36. MEHMED ŞÜKRÜ, *[19 : 1 mektup]* krş. 2 209
37. OKİÇ, Muhammed Tayyib [1931: 2 mektup] 463
38. [ONAY,] Ahmet Talât [19 : 1 mektup] 629
39. ORKUN, Hüseyin Namık [1927-1939: 77 mektup] 465
40. OSMAN FAHRİ, *[19 : 1 mektup]* 467
41. ÖZDEM, Mehmed Ragıb Hulusi [1926-1942: 45 mektup] 469
42. [PEREMECİ,] Osman Nuri [1928: 3 mektup] 460
43. RESÛLZÂDE, Mehmed Emin [19 : 2 mektup] 519
44. SABİT, *[1940 : 1 mektup]* Vidin Müftüsü 534
45. SZULEJMANPAŞAZÂDE, Mehmed [1916: 2 mektup] 622
46[d]. TANKUT, Hasan Reşit'e [1949: 1 mektup] 632
47. TEMİR, Ahmet [1943: 1 mektup] Almanca 641
48. TOGAN, Ahmet Zeki Velidi [1926: 2 + 1930-1961: 26 mektup] 451, 651
49. TURAN, Osman [1941: 1 mektup] 658
50. TÜRK DİL KURUMU, [1936-1963: 24 mektup] 660
51. TÜRKAY, Sabahat [1936: 1 mektup] 661
52. UZLUK, Feridun Nafiz [1938: 2 mektup] 665
53. ÜNAYDIN, Ruşen Eşref [1940?: 2 mektup] 666
54. VEDAT, N. Türk büyükelçiliğinden [1935: 1 mektup] 677
55. YALGIN, Ali Rıza [1940-1942: 2 mektup] 699
56. YÜCEL, Hasan-Âli [1939: 1 mektup] 702
Bilinmeyenler

http://www.turkdilleri.org/

57. 715
58. 720
59. 721
60. 722
61. 728
62. 156'ya konuldu.....729
63. NÉMETH'ten gelen.....730
64. NÉMETH'ten gelen.....731

Sıklığa göre
77 ORKUN;
45 ÖZDEM;
42 ERKİN;
28 TOGAN;
22 KOŞAY;
24 TÜRK DİL KURUMU;
20 EREN;
11 BAŞTAV;
7 GÖKBİLGİN;
6 ARAT;
3 ELMAS, KÖPRÜLÜ, LEVEND, MANSUROĞLU, PEREMECİ, ÇOBANZADE;
2 ATALAY, İĞDEMİR, KASIM, OKİÇ, RESÛLZÂDE, SZULEJMANPAŞAZÂDE, UZLUK, ÜNAYDIN, YALGIN;
1 AKALIN, AKKAYA, AKSOY, ANKARA HALKEVİ, ASLANAPA, ATATÜRK, ATEŞ, BADEM, BORATAV, ÇAGATAY, ÇAMBEL, ÇEVİK, ÇULPAN, DANİŞMEND, EMRE, GAZİMİHAL, İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ, KEMAL, KORKMAZ, KÖGMEN, KURTULUŞ, MEHMED ŞÜKRÜ, ONAY, OSMAN FAHRİ, SABİT, TANKUT, TEMİR, TURAN, TÜRKAY, VEDAT, YÜCEL.

Szeged József Attila Tudományegyetem Altaisztikai Tanszék'te bulunan NÉMETH Gyula elyazmaları terekesinde bulunanlar:

http://www.turkdilleri.org/

Németh Gluya kéziratos hagyatéka

1. Bibliográfiai cédulák, részint a HMK-hoz.
2. a/ Régi bibliográfiai cédulák, kiemelve a HMK^2-höz.
   b/ A HMK kézirata pp. 55-72 (=41-73), 246-249 (598-609).
   c/ HMK kézipéldány bejegyzésekkel.
   d/ Ligeti, Magyar östörténet-ének birálata = egy rész a HMK^2 tervesett uj elöszavából.
   e/ A HMK elejének német forditása.
3. A HMK^2-be beosztandó régi vegyes anyag (zárva 1969. novemberében).
4. Vegyes jegyzetek, török és mongol népnevek (részben HMK-hoz).
5. A HMK kézirata a IV. fejesettöl végig, elsöpéldány. Helyenként uj, beosztott anyag, néhol beirások az elsö kiadás kéziratába..
6. A HMK kéziratának szétvagdalt példánya (hiányos), pótlásokkal, beirásokkal, bibliográfiai cédulákkal, uj fogalmazvány részletekkel.
7. A HMK kéziratának II. fejesete (elsöpéldány) + néhány betoldás.
8. Uj kezdeti fogalmazvány a HMK^2-höz.
   - Baskirföldi magyar törzsnevek.
   - HMK^2 bevezetés-részlet.
   - Baskir családfák.
   - A Yula dinasztia.
   - Yula dinasztia a bolgároknál és a magyaroknál.
   - Bolgár-szlávok és bolgár-törökök a Maros-Tisza és az Al-Duna vidékén a honfoglalás elött.
   - Az erdélyi bolgár-török dinasztia.
   - Krán és Salán.

http://www.turkdilleri.org/

- I. Gyula.
- Karoldu, Saroltu.
- Zsombor.
- Bua.
- Gyécsa.
- Csák.
- Sur.
- Kovárok.

9. Uj fogalmazvány-részek a HMK^2-höz.

- Tárkány.
- Székely.
- Varsány.
- Ladány.
- A magyarság 9. törzse.
- A kipcsakok baskir ága.
- Kaukázus.
- A honfoglalás.
- Kurszán.
- Priszkosz.
- Népnévkutatás.
- Hun nyelv.
- Hun nevek.
- Hunók és szamojédok.
- A Hét Magyar.
- Kürt.
- Nyék.
- Megyer.
- Gyarmat.

http://www.turkdilleri.org/

- Tarján.
- Jenő.
- Kér.
- Kesző i?.
- Turul dinasztia.
- Erdély nyelvei a honfoglalás idején.
- Avarok.

10. Uj fogalmazvány-részek a HMK^2-höz.
    - Hunok és bolgárok nyelvmaradványai.
    - Finnugor nyelvek bolgár-török jövevényszavai.
    - A bolgár-török sirfeliratok.
    - Történeti, régészeti irodalom a bolgár-török kérdéshez.
    - Avarok.
    - A balkáni bolgár-török nyelvemlékek.
    - Türkök.
    - Bolgár-török eredetü magyarországi helynevek.
    - Kaukázusi nevek.
11. A HMK gépelt kézirata (teljes, másodpéldány).
12. Előzetes jegyzetek a HMK-hoz.
13. Előzetes jegyzetek a HMK-hoz.
14. Bibliográfiai cédulák.
15. Bibliográfiai cédulák.
16. Bibliográfiai cédulák.
17. Jegyzetanyag.
    - A mongol kor.
    - A mongol történelem vázlata különös tekintettel a törökökre.
    - A hóditó mongolság eltörökösödése.
    - Törökök Indiában.

http://www.turkdilleri.org/

18. Beosztandó és tematikus bibliográfiai cédulák és jegyzetek.
19. Vegyes bibliográfiai cédulák.
20. Vegyes feljegyzések.
21. Jegyzetanyag.
    - Mohamedán, bizánci, örmény történeti források.
    - Földrajzi munkák.
22. Jegyzetanyag.
    - Kipcsakok.
    - Kunok.
    - Vegyes, beosztandó jegyzetek.
23. Vegyes feljegyzések.
24. Vegyes feljegyzések és fogalmazvány-anyag.
    - A törökség felosztása.
    - Horka.
    - A magyar őstörténet kutatásának története.
    - die Urgeschichte der Ungarn.
    - Vámbéry Ármin.
    - A magyar őstörtenet vázlata.
    - A székelyek és a magyar rovásirás.
    - Anatóliai gyüjtés 1908.
    - Rec. Redhouse szótáráról.
25. Az uráli-altaji kérdés.
26. Die Rolle der Wahl /általános nyelvészeti fogalmazvány/.
27. Vegyes feljegyzések.
28. Vegyes feljegyzések.
29. Egyetemi előadások.
    - Oszmán-török történelem.
    - Oguzok.

http://www.turkdilleri.org/

30. Vegyes feljegyzések.
31. Vegyes feljegyzések és fogalmazvány-anyag.
    - Marr.
    - A kevert nyelvek.
    - Yont.
    - Az 1936-os nap-nyelv kongresszus iratai.
    - Dávid-vita.
32. Hangtörténeti jegyzetek, fogalmazványok (Egyetemi előadás).
33. Egyetemi előadások.
    - Hunok és bolgárok.
34. Vegyes feljegyzések, bibliográfiai cédulák.
35. Vegyes ("szétosztandó") jegyzetanyag.
36. Hangtörténeti jegyzetek, fogalmazványok (Egyetemi előadás).
37. Vegyes feljegyzések.
    - Bibliográfiai cédulák.
    - Kazányi-tatár népi szövegek.
    - Latin betüs jakut szinmüvek 3 jelenet forditásával.
    - Rec. Menges Introduction ... c. munkájáról.
38. Fogalmazványok.
    - Spuren der Buchstabenformen der ungarischen Kerbinschrift.
    - Kelet a mai magyar kötdudatban.
    - A nö a régi törökségben.
39. Jegyzetanyag egyetemi előadásokhoz.
    (nyugat-turkesztáni, özbeg, szárt, afgán stb.).
40. Jegyzetanyag egyetemi előadásokhoz.
    (azeri, türkmen, Irán, jakutok).
41. Bibliográfiai cédulák, jegyzetanyag.
    (Volgai török, miser, tatár, baskir).

http://www.turkdilleri.org/

42. Leiró hangtani jegyzetek, fogalmazványok (Egyetemi előadás).
43. Oszmán-török II. (Egyetemi előadás).
46. Nyugat-szibéria, Kazak, Karakalpak (Egyetemi előadás).
47. Oszmán népköltészet (Egyetemi előadás).
48. Oszmán-török I. (Egyetemi előadás).
49. Török irodalom a XIX. században (Egyetemi előadás).
50. Előzetes jegyzetek.
    - A szekelyek eredete.
    - A szekelyek írása.
51. Illésházy.
52. Illésházy.
53. Die türkische Sprache in Ungarn im 17.-ten Jahrhundert.
54. Die türkische Sprache in Ungarn im 17.-ten Jahrhundert (első kézirat).
55. Vegyes feljegyzések.
56. Az oszmán-török irodalom története és tárgyai (Egyetemi előadás).
57. Török irodalom (Egyetemi előadás).
58. Török irodalom (Egyetemi előadás).
59. Vegyes feljegyzések.
60. Vegyes feljegyzések.
    - Altajisztika.
    - Összehasonlító mongolisztika.
    - Mandzsu-tunguz nyelvek.
    - Tematikusan rendezett bibliográfiák.
61. Török alaktan: Igék (Egyetemi előadás).
62. Török költészeti antológia (Egyetemi előadás).
63. Vegyes feljegyzések, fogalmazványok.

http://www.turkdilleri.org/

- Török filológia Magyarországon és külföldön (személyek, kongresszusok).
- Magyar orientalisták sorozat (tervezet).
- Julianus.

64. A vidini szövegek eredeti feljegyzései.
65. A magyar rovásirás (1934) kézirata és jegyzetek.
66. A magyar nyelvt oszmán-török elemei (1925) - kiadatlan kézirat.
    Az erdélyi Torda Helynév eredete (fogalmazvány).
67. Fogalmazvány- és jegyzetanyag.
    - Iráni eredetü "méh" és "méz" a törökben.
    - A magyar nyelv török jövevényszavai (Tulajdonnevek).
68. Vegyes anyag ("Félre").
    - A hunok nyelve.
    - Az erdélyi gyulák.
    - Jegyzetek Kuzeev Oçerki ... c. müvéhez.
69. Levedi és kora (A magyarság IX. századi történelméhez).
70. Török alaktan: Szóképzés, szófajok, ragozás.
71. Vegyes jegyzetek.
72. Beszédek, ünnepi előadások.
73. Kisebb török kéziratok, török levelek.
74. Térképek.

http://www.turkdilleri.org/

MEKTUPLAR

1.

Muhterem profesör doktor NÉMETH hazretlerine

Pek muhterem efendim,

memleketim Azerbaycan hakkında neşrettiğim eser-i âciziyi huzur-i âlilerine takdim ile kesb-i şeref dilerim. İşbu eser-i acizane hakkında beyan-ı mutalaa lutfunda bulursanız bendelerini minnettar edersiniz, efendim hazretleri.

Hürmet ve takdirlerle
RESÛLZÂDE Mehmed Emin
Sabık Azerbaycan Şura-yı Meclisi reisi

20 Eylül 1329 [=1913]
İstanbul
Adres: İstanbul, Cağaloğlu'nda, Nuruosmaniye Caddesi
Baha beğ apartmanı numara 17/1

http://www.turkdilleri.org/

2.

Pek muhterem efendim!

7 Kanunıevvel tarihli mektubunuzu aldım. Eser-i acizleri hakkında ve "Yeni Kafkasya" hususunda Kőrösi Csoma-Archivum[1] mecmuasında bir hulasa dercedeceklerine ait bulunan iş'arınıza memnun olduk. Mezkur hulasa neşr olunmuşsa, derc olunduğu senenin numarası ile mezkur mecmuanın adresini lütfen göstermez misiniz? Merak ediyoruz; yazar getirtiriz. Size bu mektupla beraber ikinci eserim bulunan "Asrımızın Siyaseti" nam kitabımı dahi gönderiyorum. Lüzum görürseniz mutalaa-i alilerini münasip bulduğunuz, şekil ve zamanda neşr etmek lutfunu gösterirsiniz.

7 Kânunısanî [RESÛLZÂDE] Mehmed Emin
1924
İstanbul
Çarşıkapı, Kandilli Sokak numara 5

1 Ardaivens (?).

http://www.turkdilleri.org/

3.

B[2]

Huzur-i âlilerine

sene
Budapeşte/ 4 Haziran 916

Azizim doktor beğ,

İstirhamlarımın mah-ı carinin onuncu cumartesi günü reside-i hadd-i hitâm **suhları** büyük tatillerde burada kalmak emelinde bulunmaklığım hasebiyle evvelce konuştuğumuz vech üzre zat-ı alileriyle her gün birer saat türkçe mükalemesi için müsait zamanım vardır. Eğer vaktiniz ve meşguliyetiniz buna müsait ise şeraiti ile beni keyfiyetten haberdar buyurunuz

Bu takdirde ise ne günü başlayacağımızı da işâr edebilirsiniz. Bakî niamu 'z-zeria-i ihtiramatıma terdîfen takdim-i selâm ederim muhterem doktor beğ.

Macar kıral şark akademisinde osmanlı
SÜLEYMANPAŞAZÂDE Mehmed

2 Bi-smi 'llâhi 'r-rahmâni 'r-rahîm.

http://www.turkdilleri.org/

4.

Budapeşte/ 7 Haziran 916
Çarşamba

Muhterem doktor beğ,

kartpostalınızı bugün aldım. Yarın yani perşembe günü seyahat öbürüsü cuma günü **kaville guyumeksize** gelmekliğim mümkün değildir. Çünki bir haftadan beri imtihanlarım devam ediyor, ve bâlâdaki günlerde de badezzuhur iki imtihanım vardır. Onun için arzu buyurduğunuz vakitte görüşemeyeceğiz. Ya cuma günü öğleden sonra saat altıda şark akademisi kapısı önünde veyahut pazar günü saat on iki yani öğle vakti ikametgahınıza gelip orada görüşebiliriz.

Baki güldeste-i ihtiram ve sâlamımı taktim ile kesb-i **fahrâyed** eder ve cevabınıza intizar eylerim efendim.

SÜLEYMANPAŞAZÂDE Mehmed

http://www.turkdilleri.org/

5.

Kırım yarımadasının batı yakasında bulunan Karasubazar şehrinde 1893 Mayıs'ının 15-inde doğdum. Beş yaşımdan başlayarak 10 yaşıma kadar Tatar-Rus ilkokuluna gittim; bundan sonra aynı yerde Tatar ortaokuluna gittim, buraya dört yıl devamla bitirerek 1907-de İstanbul'a gittim, İstanbul Lyceum'a girdim, burada 1913-e kadar kaldım ve pekiyi dereceyle olgunluk imtihanını verdim. 1913 ortasında Rus üniversitesinde öğrenimimi sürdürmek üzere Odessa'ya geldim, hemen ardından bir buçuk yıl sonra yine İstanbul'a geçmem gerekti, burada İstanbul Üniversitesi'ne yazıldım, ve iki yarıyıl edebiyat fakültesi derslerini dinledim. Yine aynı yer ve zamanda Arap ve Fransız dili ve edebiyatı kurslarının son kurlarına yazıldım ve yıl sonunda imtihan verdim, çıkışımı aldım. 1916-da Budapest'e gelerek ekim ayının 12-sinde Macar üniversitesi felsefe fakültesine yazıldım ve 1918 Mayıs ayında Türk, Arap ve Macar bilimdallarından her üçünden pekiyi dereceyle bitirme imtihanı verdim. Özel çalışmalarım "Codex-Cumanicus-ta bulunur görülen uyum kuralsızlıkları" araştırılmasına ve açıklanmasına yönelik ve bu malzemeden 1919 haziran ayında doktora imtihanı vermek istiyorum.

Budapest 1919 Mart 15.

Türk-Arap dalından ortaokul
öğreticisi-öğretici adayı
Bekir Sıtkı ÇOBANZÂDE

http://www.turkdilleri.org/

6.

Bakü, 26/IV/6

Pek muhterem profesör,

kurultay (türkoloji kongresi) günlerinde mektubunuzu aldığım hâlde, maatteessüf, şimdiye kadar cevap veremedim. Arzunuza binaen bu mektubumu türkçe yazıyorum. Selâmınızı Türkoloji kongresine tebliğ ettim alkışlarla karşıladılar.

Size Türkoloji kurultayının bülletenlerini ve öz eserlerimden mühimlerini gönderiyorum. Sizin de, mümkün olduğu takdirde, özünüzün ve başkalarının eserlerinden göndermenizi rica ederim.

Gelecek sene, mümkün olursa, Macaristan'a gitmek, umumiyetle Avrupa türkoloji şehirlerini gezmek niyetindeyim. Lafaire kumpaniyası vasıtasıyla sizin türkoloji jirnaline bizim şark fakültesi abone yazıldı; umut ederim ki muntazam surette alabiriliz. "Türkiyat Mecmuası"nda "Ligeti Lajos" doktorun: "«Kırgız» Kavim İsminin Menşei" hakkındaki makalesini okudum. Sizin istidatlı talebelerinizden birisi olduğu açıkça görülüyor.

Muhterem profesör, siz beni mecmuanıza iştirake çağırıyorsunuz. Davetinizden fevkalade memnun olmakla beraber, ben de sizi benim idaremde çıkmağa başlayan "Azerbaycan şark fakültesi" jurnaline çağırıyorum. Bu jurnale hangi dilde ve hangi mevzua dair isterseniz, ilmî makalellerinizi gönderebilirsiniz. Bana gelince: Ben şu mevzulara dair yazabiliyorum:

I- Yeni Türk Tatar edebiyatı meseleleri. Burada son on sene zarfında Türk-Tatar cumhuriyetleri ve Rusya ilmî teşkilatları tarafından yapılan neşriyat hakkında zann ediyorum ki Avrupa'da pek az malumat vardır.

II- Canlı türk şiveleri hususunda tedkiklerim.

Daha bir çok mevzularım olabilir. Ben türkçe yazar ve sizin almanca veyahut fransızcaya tercüme ettirmenizi rica ederim. Mektubumu

http://www.turkdilleri.org/

lüzümundan ziyade, uzatmamak için, size şu iki, bence gayet mühim ricam var:

I- Darulfunundan benim doktor diplomamın bir kopyasını göndertmeniz, çünkü aslîsini kaybettim. II- Szinneyi ve Gombocz Meyx, Buti, Simonyi ve sair Finn-Ugor ve Macar lisancılarının eserlerini yollamak. Razı olsanız derhal mukabili olan meblağı yollarım.

Şimdilik ellerinizden kemal-i hürmetle sıkarak sözümü kesiyorum. Saygılı ailenize, bizim darulfunun arkadaşlarımıza, bilhassa Póra Edit hanımla Tolla Gyom uzuvlarına arkadaş selâmımı -güç değilse- tebliğ etmenizi rica edeyim.

Talebeniz: Bekir ÇOBANZÂDE

Adresim:
Bakı, (Azerbaydjan)
Azerbaydjansky Gosudarsyvenniy Universytey,
Boe...
...

B. ÇOBANZÂDE

http://www.turkdilleri.org/

7.

Lâleli Apartmanı, Dâire 3 numara
16
İstanbul
7 Eylül 1925

Profesor NÉMETH Gyula cenaplarına

Muhterem üstat!

15 temmuzda İstanbula muvasalat edip ay nihayetine kadar istirahat etmiş ve ziyaretlerle meşgul bulunmuş olduğum için Roma'daki adresinize yazılıp gönderilecek şayan-ı arz bir şey bulamamıştım. Bu defa Ankaraya hareketimden evvel doktor LIGETI meslektaşıma gönderdiğim bir mektupta zat-ı alilerinin son adreslerini sordum ve kendisinden gelen cevabî mektubu ancak Ankarada iken alabildim. Fakat gerek kendisine tekrâr ve gerek efendimize re'sen göndereceğim mektuplarımı Ankara'dan avdetime talik etmeği münasip gördüm. Nihayet dün oradan avdet edebilmiş olduğum için şu satırları bugün karalayabiliyorum.

İstanbul'a avdet eder etmez taiî en evvel müderrislerden Necip Asım beğ ve KÖPRÜLÜZÂDE Fuad beğefendileri gördüm. Selâm ve hürmetlerinizi bildirdim. Bilmukabele teşekkür ve muhalasatlarını beyan ediyorlar.

Yalnız "Kőrösi Csoma" nın son nüshası henüz kendilerine gönderilmemiş olduğu ve bendeniz de nasılsa nezdimdeki nüshayi İstanbul'a getirmemiş olduğum için Fuad beğ "Türkiyat Mecmuası" nın ilk nüshasına buna ait takriz koyamadığına ve Necip Asım beğ de Profesör KOWALSKI'nin Hibat-ul-'haqá'iq hakkındaki tenkidatına bizzat muttali olamadığına müteessif oldular. "Türkiyat Mecmuası" intişar etmiştir. İlk nüshalarından birkaç tanesini oraya geldiğim zaman getirip taktim edeceğim. Fuad beğ Moskova darulfununu veya Rus akademisinin iki yüzüncü sene-i devriyesi merasimine iştirak etmek üzere oraya hareket etmiştir. Seyahatini Türkistana kadar temdit ile mümkün olduğu kadar fazla tedkikatta bulunmak ve zengin malzeme ve müşahedat ile

http://www.turkdilleri.org/

avdet etmek niyetindedir. Necip Asım beğ ise gözlerini tedavi ettirmek üzere bu sömester iptidasında Budapeşte'ye gelmek arzusundadır. Hatta kendisinden evvel orada bulunamayacağım takdirde, kendisi için evvelce münasip bir pansiyon ve hizmetine bakacak bir kimse bulunması için oradaki arkadaşlarıma yazmamı emr etmişlerdi. Bendeniz de bu hususta Ligeti kardeşime müraccatta bulundum. Kendilerinin hareketlerini ayrıca bildireceğimi vad ettim.

Bendenizin ise oraya Eylülün hiç olmazsa son haftası bidayetinde orada bulunmamı zat-ı alileri tavsiye buyurmuştunuz. Yalnız Necip Asım beğefendi önümüzdeki simester zarfında tedris edecekleri Kutadgu Bilig metninin tercümesini ihzar etmeden hareket etmemem için şiddetle ısrar ettiler. Hareketimden evel -çar naçar- bu tercümeyi ikmal edeceğimi vad etmiş isem de bir çok sebeplerle bu vadi yerine getiremedim. Esasen buraya kısmen istirahat ve kısmen tezime ait tetkikat için geldiğimden vaki olan teklifleri biraz "mâ lâ yutak" nevindendi. Maatteessüf henüz resmen kendilerinin muavini olmamak ile beraber bu yolda bir münesabetin ilk tesisi anında imtizacsızlık göstermek istemedim. Kendileri ise bu semester tedriste bulunacaklarını talebe rehberinde resmen ilan etmiş oldukları için mümkünse bendenizin kendilerine muavenet için bu semester burada bulunarak tezimi kısmen burada hazırlamamı ve doktora için ikinci semester bidayetinde kayd olunmamı tensib ediyorlar. Bendeniz bir çok sebeplerle bunun pek müşkil ve hatta gayr-i mümkün olduğunu söyledim ise de bu babda zat-ı âlilerinizden istifsar-ı keyfiyet ederek ona göre hareket etmeği arzu ediyorum. Bu babtaki mütalaanızın serian işarını istirham eylerim.

Ankaradan pek müsait intibalarla dönüyorum. Maarif Vekili Hamdullah Subhi [TANRIÖVER] beği ziyaret ettim. Peşte'den bir an evvel dönmemi emr ettiler. Vekaletinin, harc müdürü Hamid Zübeyr [KOŞAY] beğden memnun olduğunu hep arkadaşlarım olan genç şube-i müdirandan öğrendim. [Ahmet] Zeki Velidi [TOGAN] efendi ile birkaç defa temas ettim. Millî bir akademi tesisi hakkındaki fikirlerini söyledi. Bunları geldiğimde tafsilen arz ederim. Kendilerinin hürmetkar selâmlarını taktim ediyorum.

http://www.turkdilleri.org/

Şimdiye kadar Türkiyat Enstitüsü'ndeki Katanof kütüphanesiyle İstanbul'daki (Bayazıt) Veliyyüddin Efendi ve Fatih'teki Emiri Efendi ve daha bazı kütüphanelerde ve Fuad beğin hususi kütüphanesinde bazı yazmaları tetkik ettim. Maatteessüf gördüğüm nüshaların nüsha-i sanileri olmadığı için aldığım notlar tamamen şayan-ı ihticac olamıyor. Daha on gün kadar tetkikatta bulunacağım. Hatta burada daha fazla kalmakta bir mahzur olmasa idi tezime ait tedkikat için ikametimi bir müddet daha temdit etmeği tercih ederim. Fakat doktora için arap ve macar filolojilerine de daha erken başlamak icap ettiği için buna vaziyet de müsait olmayacağını zann ediyorum. Saniyen kayıt muamelesi de sene-i devriyenin ilk nısfında icra olunduğuna göre bu cihetten de buna imkan olmayacağı fikrindeyim. Her hâlde bütün bu noktalara dair efendimizin mütalaalarını bir an evvel bilmek isterim.

Sözüme hitam vermeden evvel şayan-ı dikkat olmak üzre Ankaradaki telif ve tercüme heyetinin "Ferheng-i Sa'dî"[3] unvanıyla - ma'hud Süheyl ü Nev-bahâr[4] müellifi olacağı mahakkak gibi olan- Mes'ûd bin 'Osmân'ın mütercem bir eserini bastırdığını ve Peşte'de gördüğüm "Hurşîd-nâme"[5] nin maruf değilse de buna mukabil "Felek-nâme"[6] unvanlı bir eserin meşhur bulunduğunu ve nihayet onuncu asr-ı hicrîde türkçe sarfa ait "Mühessilü 'l-'Ulûm"[7] unvanlı ve Bergamalı Kadri

---

3 ŞÎRÂZÎ, Muslihu 'd-dîn Sa'dî-i [ö. 1292]'den GÜLŞEHRÎ, Mes'ûd b. 'Osmân-i Kırşehrî [ö. 1370?]: *(Ferheng-nâme-i Sa'dî) Tercümesi yâhûd Muhtasar Bostân Tercümesi:* Çvl. 1354, Yay. [Mehmed] Veled Çelebi [İZBUDAK], - Musahhihi: (Kilisli Muallim) [Ahmed] Rif'at [BİLGE], İstanbul 1340-1342 [=1924]. [Y.]

4 BİN AHMED, Mes'ûd: *Süheyl ü Nev-bahâr İnceleme-Metin-Sözlük:* Yzl. 1350, [Hakkı] Cem DİLÇİN, Ankara 1991. [Y.]

5 ŞEYHOĞLU Mustafa [ö. 1401]: *Hurşîd-nâme:* Yzl. Germiyan 1387, Yay. Hüseyin AYAN, *Hurşîd-nâme (Hurşîd ü Ferahşâd) İnceleme-Metin-Sözlük-Konu Dizini,* Erzurum 1979.

6 GÜLŞEHRÎ [ö. 1318 >]: *Felek-nâme:* Yzl. 1301, Haz. Sadettin KOCATÜRK, *Gülşehrî ve Felek-nâme,* Ankara 1982. [Y.]

7 BERGAMA'LI KADRİ: *Müyessiret-ül-Ulûm (Muyassıratu-'l-'Ulûm) (Tıpkıbasım, Çeviriyazılı metin ve dizin):* Yzl. 937 [=1530] Yay. [Ahmet] Besim ATALAY [ö. 1965], İstanbul 1946, 94-114. sf. [Y.]

http://www.turkdilleri.org/

efendiye mensub bir eserin müstensah surette müze-i umumî kütüphanesinde mevcut olduğunu haber vermeliyim.

Şimdilik başkaca arza şayan bir şey bulamayorum. 20 Eylül'den sonra her hâlde orada bulunmağa çalışacağım. Yalnız hareketten evvel zat-ı aliniz tarafından vuku bulacak işarat ve verilecek talimata göre hareket edeceğimi beyana lüzum görmüyorum. Baki afiyet ve teveccühleri temanniyatıyla hulus ve hürmetlerimi taktim eylerim efendim.

minnattar şakirdiniz

Ragıb Hulusi

Hamiş: Artık avdet etmiş olduklarını zann ettiğim madam cenaplarının ellerinden ve sevimli yavrunuzun gözlerinden öperim.

http://www.turkdilleri.org/

8.

Budapeşte

2 Nisan 1926

Müstaceldir:

Muhterem efendim

iki gün evel İstanbul Edebiyat Fakültesi katib-i umumiliğinden, Macit beğden aldığım bir tabliğde müderris muavinliği imtihanının 15 Mayıs'ta icra edileceği, binaenaleyh Nisan nihayetine kadar buradaki işlerimi ikmal ederek derhal hareket etmek ve 15 Nisan'a kadar da fakülteye taktimi icap eden mütalaanameyi göndermek lüzumu bildiriliyor. Halbuki bu esnada tezimi son defa olmak üzere kaleme almakta olduğum için iki imtahana birlikte hazırlanmak pek müşkil ve mahzurlu oluyor. Muavinlik imtihanını tehir mümkün olmadığına göre acaba buradaki imtihanı Mayıs nihayetine veya Haziran bidayetine bırakmak zat-ı üstadanelerince ne dereceye kadar muvafık görülüyor? Bu baptaki mütalaa-yı aliyelerinizi lazım gelenlere iblağ etmek üzere avdetinizden imkan-ı sürat-i mümkine ile iş'ar buyurmanız ricasıyla hulus ve hürmetlerimi tekraren arz eylerim efendim.

Ragıb Hulusi

Hamiş: Buradaki imtihanımı ikmal vesilesiyle avdet müsadesini alırsam Almanya'ya gitmek imkanı da hasıl olacaktır kanaatindeyim.

http://www.turkdilleri.org/

9.

Laleli
apartmanları
3 daire 27
numara

İstanbul
15 Haziran
1926

Muhterem efendim

İstanbul'a geleliden beri müsabaka imtihanı için hazırlıkta bulunuyordum. Neticesi belli oluncaya kadar sizlere bir şey yazamadım. Nihayet dün imtihan icra edildi. Hamd olsun muvaffak oldum. Ay nihayetine kadar tayin edileceğimi umut ederim. Artık serbestim. Bir müddetten beri burada profesör Barthold'un vermeğe başladığı konferansların türkçelerini okuyorum. [Ahmet] Zeki Velidi [TOGAN] beğ ve profesör KÚNOS buradadır. Zat-ı aliniz İstanbul'a ne vakit teşrif buyuruyorsunuz? İşarınıza muntazırım. Baki madam cenaplarının ellerinden, Mária'nın gözlerinden öperim. Size muhterem pofesörlere arz-ı hürmet eylerim.

Zübeyr Hamit beklerken döşendim. Ligeti geldi mi?

Ragıb Hulusi

http://www.turkdilleri.org/

10.

İstanbul
29 Haziran 1926

Pek muhterem efendim,

şimdiye kadar taraf-ı alinize iki kart yazdığım hâlde bunun cevabına nail olamadım. Kezalik profesör Kmoskó ve doktor Fekete cenaplarından da hiçbir ses çıkmadı. Mütehayyir ve müteessirim. Ve doktor Ligeti'den haber alamadım. İstanbul'a teşrifiniz meselesi ne oldu? Yoksa bu sene de İtalya'ya mı tercih buyuruluyor? Burada hamd olsun muvaffakiyetsizlikle neticelenen darbe-i hükümetten başka mühim bir şey yok. Profesör Barthold Türk tarihine dair konferanslar vermektedir. Tercümelerini [Ahmet] Zeki Velidi [TOGAN] ile ben yapıyorum.

Madam cenaplarına arz-ı ihtiram ederim efendim.

minnettar şakirdirdiniz
Ragıb Hulusi

http://www.turkdilleri.org/

11.

İstanbul

8 Teşrin-i sani 1926

Muhterem üstat!

iltifatnamenizi aldım. Son derece memnun ve mütehassis oldum. Lutufkarlığınızdan dolayı nihayetsiz teşekkürlerimi taktim ederim.

"yor" hakkındaki kıymettar arzunuzu maatteessüf yerine getirmek imkanından mahrum bulunuyorum. Çünki memlekete avdet edeliden beri tezime ait tedkikat ile uğraşmak için hiçbir zaman lazım olan fikrî sükun ve istirahata malik olamadım.

Malum-ı alileri olduğu vechile macarca ve türkçe tezlerimi alelacele ihzar edip doktoramı verdikten sonra buraya gelir gelmez müderris muavinliği imtihanına hazırlanmam icap etti. Ve nizamname mucibince imtihanda sorulacak on sual için iki ay evvel hazırlanmak icap ettiği hâlde ben bu müddeti bir aya tenzil mecburiyetinde kaldım. Nihayet, 14 haziranda imtihanımı verip muvaffak olur olmaz profesör BARTHOLD'un darulfununda haftada ikişer defa olarak verdiği tarihî konferansları okumak ve bilahere bunların üçte ikisini tercüme etmek zarureti hasıl oldu.[8] Bu yorgunluklardan sonra kısa bir müddet için olsun Bursa taraflarına gidip istirahat etmek tasavvurunda iken Ankara'ya çağrıldım. Maarif vekili Necati beğ ve Talim Terbiye Heyeti reisi (Darulfunun felsefe muallimlerinden) Mehmet Emin [ERİŞGİL] beğ ile vekaletçe teşkili mukarrer olan „Dil Encümeni" hakkında görüştüm. Ve bu mesele hakkında düşündüklerimi tahriren tespit edip nîm resmî bir layiha halinde müsteşarlığa verdim. Aynı zamanda böyle bir heyet teşkil

---

8 BARTHOLD, W[ilhelm] [ö. 1930]: *Orta Asya Türk Tarihi hakkında dersler:* [Çev. I-VIII Ahmet Zeki Velidî TOGAN - IX-XII. Ragıp Hulusi ÖZDEM] İstanbul 1927. BARTHOLD, V. V.: *Orta Asya Türk Tarihi hakkında dersler:* Yay. Kâzım Yaşar KOPRAMAN - Afşar İsmail AKA, Ankara 1975. Eleştirisi: EREN, Hasan: "Orta Asya Türk Tarihi hakkında dersler", *Dünya Edebiyatından Seçmeler:* Ankara 1977, 2. sy. 72-84. sf. [Y.]

http://www.turkdilleri.org/

edildiği takdirde memlekette lisaniyat ile az çok meşgûl zevat için kimlerle teşrîk-i mesâî edebileceğimi söyledim. Emin beğ gerek bu gösterdiğim zevatı ve gerek layıhamda bast ettiğim fikirlerimi münasip ve doğru buldu. Başka yapacak bir şey olmadığı için -Eylül iptidalarında tekrar çağrılmak üzre- İstanbul'a avdetime müsaade etti. İşte o vakitten beri bu "Dil Encümeni" veya "dil heyeti" teşkil olunamıyor. Binaenaleyh açıkta bekliyorum.. Darulfununda derslere başlandığı hâlde müderris muavini sıfatıyla ifa-yı vazife edemiyorum. Çünki vekalet Ankara'da istihdam olunacağımı ileri sürerek muavinliğimi tasdikten imtina etmektedir. Netice itibarıyla aylardan beri darulfununda ser inzibat memuru sıfatıyla ayda elli lira ile iktifa mecburiyetinde kalıyorum. Ve bugün yarın çağrılmam ihtimaline binaen hariçte başka bir işe teşebbüs ile yardım kazanamıyorum. Bu suretle duçar olduğum maddî sıkıntı ve manevî ızdırap bütün kudretimi kesretmektedir. Layihamda şöyle demiştim: „Kanaatimce cumhuriyet inkılap hükümeti dil encümeninin tesiriyle medenî sahada tatbik etmekte olduğu umranı, iktisadî ve hukukî ıslahat yanında, harsî hayatımızın yani millî irfan ve terbiyemizin esası olan "din" "lisan" ve "sanat" tan ikincisinin ıslahına müteallik faaliyetlere bir zemin açmak teşebbüsünde millî lisanın ıslahı mevzu-i bahs olunca bu ihzar-ı faaliyet üç muhtelif gayeye müteveccih ola bilir: Millî lisanın ilmen temîki: asrî bir tarzda talimi, umumî ihtiyaca göre talimi. Bu üç nev faaliyetin acil ve gayr-i acil ihtiyaçlara tekabül ettiği nazar-ı dikkate alınırsa dil encümeni "muvakkat" veya "daimî" olmak lazım gelir. Muvakkat yani bir iki senelik bir müddetle tesis olunacak bir teşebbüsün yapa bileceği şey şunlardır: 1° Umumî lisaniyat ve millî lisana müteallik klasik eserlerin neşri. 2° Memleketin bugünkü ihtiyacına ve asrın lisan pedagojisine uygun bir lisan tedrisi usul kitabının vücuda getirilmesi. 3° Elde mevcut türkçe ve ecnebi lisanlarına müteallik kamusların tashih ve ikmali. "Damimî" olarak "akademik" bir mahiyette tesis edilecek olan bir encümen ise 1° Yalnız Türkiyelilerin değil bütün Türklerin mazide ve hâlde tekellüm ettikleri lisanın vesaikini cem ve neşr etmek, 2° Mükemmel bir fonetik laboratuvarı tesisiyle lisanımızın bugünkü canlı şeklini tespit etmek, 3° Evvelâ tasvirî, bade tarihî, nihayet iştikakî bir Türkçe lugati vücuda getirecek surette çalışmak, bunun için 4°

http://www.turkdilleri.org/

Darulfunun millî lisaniyat kürsüsünü en yüksek bir kemâl derecesine isal ile millî lisan mütehassısları yetiştirmek ve onlar vasıtasıyla bütün Türk illerinde tedkikat yaptırmak, bir taraftan, lisanımızın yerli ve ecnebilere tedrisi için etibba ve fizyolojistlerle birlikte çalışacak lisan muallimleri hazırlamak gibi işlerle meşgul ola bilir. Birincisi için memlekette kafi adam buluna bilir. Fakat ikincisi için Avrupa alimleri derecesinde adamlara ihtiyaç vardır. Lisan ıslah meselesi için encümen şimdilik yerli ve ecnebi alimlerin fikirlerini toplayıp kendi mülahazalarını da ilave ettikten sonra sadece bir "rapor" tanzim ede bilir. Hâlbuki hükümetin bu dil heyetini tesisten yegâne maksadı harfleri tebdil yani lâtin hurufatını idhal için bir "faaliyet uzvu" vücuda getirmektir. Bunun için ilim ve ihtisas erbabına müracaat sırf zevahiri kurtarmak için yapılmış siyasî bir ta'biye olduğu anlaşılır. Bu layihalamda "Zübeyir Hamid [KOŞAY]" ile erkek muallim mektebi profesörlerinden "Cevdet [İNANÇALP]" ve sabık valilerden "Hüseyin Kazım [KADRİ]" beği namzed göstermiştim. Bu defa "Hüseyin Cahid [YALÇIN]" beğ, "Samih Rif'at" beğ ve hatta "KÖPRÜLÜZÂDE Fuad" beğin isimleri ortaya sürülmektedir. Cahit beğin reis sıfatıyla nazara alındığı da şayi oldu. Anlaşılan reis-i cumhur latin hurufatı tarafdarı olan Cahit beği, maarif vekili Necati beğin latin hurufatına aleyhdar olan Fuad beği namzed gösteriyor. Gerek Cahit ve gerek Fuad beğin bu babdaki fikirlerini yevmî gazeteler de ilan ettiler. Ben henüz vaziyetten emin olmadığım için bir mülakat verdim. Binaenaleyh bu hususta zat-ı üstadanelerinden bir ricada bulunacağım: Türkiyede lisan ve yazı ıslahı meselesi mevzu-i bahs olununca Türklük nokta-i nazarından hasıl düşünülmek ve nasıl hareket edilmek lazım geldiği hakkındaki mütalaanızı bir an evvel yazıp tarafıma bildirirseniz fevkalade müteşekkir ve minettar olurum. Bu münasebetle size Türkiyat kongresinde okunan bir raporu taktim ediyorum. Vaziyet hakkında sizi daha ziyade tenvir edeceğini umut ederim. İleride encümene dahil olursam bu mesele hakkında ne düşündüklerini bütün türkoloğlara resmen sormak icap ettiğini söyleyeceğim. Tabiî dil encümeni tarafından sorulacak resmî bir suale daha mufassal cevap verirsiniz.

http://www.turkdilleri.org/

İkinci bir ricam da var: İsmini zikretmek istemediğim meslektaşımın -kendisi aleyhinde hakk-ı şikayetimi resmen istimal etmemiş olmama rağmen- benim aleyhimde ve kendisi lehinde bazı sözler söylemekte olduğunu teessüfle haber alıyorum. Bunun için her ikimiz hakkında orada bulunduğumuz müddetçe ilmî seviye ve ahlakî seviyemiz itibarıyla, ne fikir hasıl ettiğinizi hulasaten kaydederseniz beni bahtiyar edersiniz...

Selâmlarınızı lüzum gelenlere tebliğle mübahi olacağım. Bilmukabele bendeniz de derin hürmetlerimi profesör Gombocz, Kmoskó, Fekete cenaplarına ve sair muhterem lisancılardan beni tanıyan Szinneyi, Melich, Jakuboviç gibi zevata bildirmenizi rica eder; sizlere, aziz refikanıza ve sevgili yavrunuza en büyük hulus, hürmet ve muhabbetlerimi arz eylerim efendim.

minnettar şakirdirdiniz
Ragıb Hulusi

http://www.turkdilleri.org/

12.

İstanbul
25 Teşrini sani 1927

Muhterem üstat!

Son kartınıza ancak şimdi cevap verebiliyorum. Türk liselerinde elyevm okutulan kitaplar arasında Osmanlı edebiyatından bâhis yalnız Şehabeddin Süleyman beğin eseri vardır. Fakat KÖPRÜLÜZÂDE [Mehmed] Fuâd beğ artık bunu beğenmiyor ve üzerine "Ali Canib [YÖNTEM]" beğin "Edebiyat" kitabını tavsiye ediyor. Halkbuki bu eser daha ziyade "nazariyat-ı edebiye" den ve bunları tavzih için derc edilmiş bir takım müntehab parçalardan müteşekkildir. İbrahim Necmi [DİLMEN] beğin "Tarih-i Edebiyat Dersleri" unvanlı iki ciltlik eserinin birinci kısmı eski Osmanlı edebiyatından bahs etmekte ise de misalleri nispeten azdır. Bundan başka "İsmail Habip [SEVÜK]" beğin "Teceddüt Edebiyatı Tarihi" unvanlı bir eseri var ki bilhassa tanzimattan sonraki edebiyatı mevzu-i bahs ediyor. Osmanlı edebiyatının umumi inkişafatını gösteremiyor. KÖPRÜLÜZÂDE [Mehmed] Fuâd beğin ikinci tabı intişar etmiş olan „Türk Edebiyatı Tarihi" henüz iki cüzdür. Osmanlı edebiyatı bundan sonraki cüzlere dahil olacaktır. Binaenaleyh elyevm Şahabeddin Süleyman beğin eserinden daha yenisi yoktur. [Ahmed] Faik Reşat beğin "Tarih-i Edebiyat-ı Osmanî" si natamamdır.

Fiatları şöyledir:		kuruş
Osmanlı Tarih-i Edebiyatı	Şahabeddin Süleyman	75
Tarih-i Edebiyat Dersleri	İbrahim Necmi [DİLMEN]	145
Edebiyat	Ali Canip [YÖNTEM]	135
Türk Edebiyatı Numuneleri	Hasan Ali [YÜCEL] ilh.	107

Posta ücreti için yüzde kırk ilave edilir. Bunlar toptan iştira edildiği takdirde yüzde on tenzilat yapılır. Necib Asım [YAZIKSIZ] beğ Millet Meclisine Erzurum mebusu sıfatıyla iştirak ettiği için şimdi "Türk lisanı tarihi" derslerini müderris vekili sıfatıyla, ben veriyorum. Kürsüye asaleten başka bir zat tayini mevzu-i bahs değildir. Zaten Türkiye'de bu

http://www.turkdilleri.org/

mevzuda benden daha layıkı bulunamıyor. On altı talabem var. Bunun yedisi hanımdır. İçlerinden dördü fransızca, ikisi almanca, ikisi ingilizce, ikisi rusça biliyor. Şimdilik kendilerini kitabiyat ve tercüme işleriyle uğraştırıyorum. Bu sene haftada üç saat ders, altı saat tatbikat yapıyorum. Bu sömester umumi lisaniyatın medhal ve usul bahsini, Türk lisaniyatında da kök türkçe ve uygurcayı gösteriyorum. Tedrisat iyi gidiyor. Tiflis darulfununundan Gürcü bir genç de sami sıfatıyla iştirak ediyor. Bu sene hangi bahisleri takrir buyuruyorsunuz? Talebeden memnunmusunuz? Ligeti orada mıdır? Zat-ı alilerine, muhterem madam cenaplarına ve aziz profesörlerime hürmetlerimi iblağ eylerim efendim.

Fuad beğ arz-ı teşekkür ve selâm eder.

Ragıb Hulusi

http://www.turkdilleri.org/

13.

İstanbul
24 Ağustos 1928

Muhterem profesörüm!

Size şu satırları yazdığım sırada Türkiye'de 'Arab hurûfâtı, yerini tamamıyla Latin hurûfâtına bırakmak üzere son günlerini yaşamaktadır. Bir iki sene evvel mevzu-i bahs olan yazı değiştirme meselesi artık bir emr-i vâki olmuştur. Bu seneden itibâren Türk çocukları yeni "elifba" ile okumak öğreneceklerdir.

Son kartımda, Dil Encümeni'nin ekseriyetle kabul ettiğini bildirdiğim elifba Gazi hazretlerinin tensibiyle tadilata uğramış, bizim d yerine c - tamamen itibari bir surette- "c" olarak kabul edilmiş, bizim "y" dediğimiz j "j" ve "i" dediğimiz y de "y" olmuştur. Kalın ı, ı'dır. İmla hususunda da fonetik ve ve işikâkî cihetlerin telifine çalışılacağı yerde daha ziyâde fonetik imla, yine Gazi hazretlerinin reyleriyle galebe çalmış. Bu suretle yeni yazımız eskisinden kolay okunur, fakat daha güç anlaşılır bir şekil almıştır. Geçen defa ve bu seferki posta ile taktim ettiğim gazetelerde gördüğünüz yeni yazılı metinler son takarrur eden şekildir. Ancak henüz muharrir ve mürettiplerin yeni harflere ve imlaya alışmamış olmaları dolayısıyla muhtelif kelimelerin imlasında bir çok yanlışlar yapılmaktadır. Bunların zaman ile kendiliğinden düzeleceği umut edilmektedir.

Bildiğiniz vechile, uzunluk işaretleri için komisyonda benim teklif ettiğim (´) yerine (^) kabul edilmiştir. Yeni harflerle yazanlar çok kere bu işareti ne vakit istimal edeceklerini bilemiyorlar. Alelacele tanzim olunan "sarf" da buna ait kaideleri tespit etmemiştir. Buna binaen ilk zamanlarda bu hususta anarşi hüküm sürecektir. Henüz komisyonca her kelimenin yeni imlası tespit edilip matbu bir lugat şeklinde halka tevzi edilmezden evvel Gazi hazretleri harekete geçmişlerdir. Şimdilik münferid kelimelerin imlasındaki ihtilat o kadar ehemmiyetli addolunmamaktadır.

http://www.turkdilleri.org/

Halkça en ziyade müşkilatı mucip olan cihet lahikalarda ahenk ve temayülün (Harmonie, assimilation) tamamen nazara alınması neticesi her lahikanın arz ettiği müteaddid şekillerdir. Mesela evvelce "dır" yazılan lahika şimdi sekiz türlü: tir, dir; tür, dür; tır, dır; tur, dur şekillerinde yazılmaktadır. Yüksek tahsil görmüş münevverler arasında bile eski "görmüşdür" ün hakiki telaffuzu "görmüştür" görmüş-tür olduğunu kabul edemeyenler ekseriyet teşkil etmektedir.Ben komisyonda hakiki telaffuzu böyle olmakla beraber yeni imlada bunları böyle sekiz türlü göstermenin lüzumlu olmadığını, ve mevcut şekillerin -yalnız saitler ahengini nazara alarak- dörde indirilmesini teklif etmiştim. Bu takdirde imlada yalnız dir, dır, dür, dur görülecek, fakat bunların d'lerin bazan t okundukları bilinecekti. Diğer bir kısım arkadaşlar büsbütün muhafazakâr davranarak tamamen iştikâkî imlâya taraftar olmuşlar ve "dır" lahikasının bir ahvalde yalnız dir, dır yazılmasını ve şefevî ahenge göre aynı zamanda dür, dur okuna bilmesini öne sürmüşlerdi.

Aynı suretle kelime nihayetindeki bütün b, d, g, c lerin p, t, k, ç suretinde yazılması -arz ettiğim gibi- Gazinin tensibiyle muvafık görülmüştür, buna binaen at ve ad aynı suretle at yazılmaktadır. Yalnız lugatte birinin yanında (tır), diğerinin yanında (dır) şekilleri işaret edilmektedir. Bunun gibi "merd" ve "ferd" gibi farsî ve arabî kelimeler de mert ve fert gibi yazılmakta, fakat "merdâne" ve "ferdî" gibi müştak kelimelerde tabiatıyla merdâne ve ferdî şeklinde yazılmaktadır. Halbuki sarfta yalnız bazı sonu p, t, c, k li kelimelerin bu son sesinin ahval-i isimde bazan b, d, ç, ğ oldukları aynı halin vaki olduğu kayd edilmemektedir.

Gördüğünüz vechile tamamen fonetik imla şimdiden mahzurlarını göstermeğe başlamıştır. Çünki bu yeni imla ile meselâ "atsız araba" ve "adsız (anonim) şirket" gibi -yeni ihdas edilmesi muhtemel- kelimeleri yazmak lâzım gelse şöyle olacak: atsız araba, atsız şirket!.. hele "ferd" ve "ferdî" "merd" ve "merdî" gibi kelimelerin manaî münasebetleri evvelki iştikakî imla sayesinde vazıhen anlaşılırken yeni imlada bu -anlaşılma suhuleti okunma kolaylığı için feda edilmiş oluyor. Halbuki ferd, ferdî-; merd, merdâne şekillerinde bu mahzur yoktu. Maamâfih bütün bunların

http://www.turkdilleri.org/

ileride yeniden tetkikten geçirilerek üzerlerinde bazı tadilat yapılacağı umut edilmektedir.

Anlaşıldığına göre, bu sene darulfünundaki derslerimi bırakıyorum. Ve yeniden teşkil olunacak "lisan akademisi" nde lisanın „tasfiye" si ile meşgul bulunacağım. Yerime de -ihtimâl- bu sene "Bang" dan ders görmüş Caferoğlu Ahmet tayin edilecektir. Esasen hükümet İstanbul'daki darulfünuna o kadar ehemmiyet vermemekte, bütün fakültelerin bir an evvel Ankara'ya naklini düşünmektedir.

Başkaca arza şayan bir şey bulamıyorum. Her zamanki gibi ilmî faaliyetlerinizden haberdar etmenizi rica ederim. KÖPRÜLÜZÂDE Fuad beğ Oxford müşteşrikler kongresine iştirak etmektedir. Henüz avdet etmemiştir.

Zat-ı alileriyle refikanız madam cenaplarına ve sevgili Marika'ya hulus ve hürmet ve muhabbetlerimi bildiririm efendim.

Dil encümeni azasından
Ragıp Hulusi

http://www.turkdilleri.org/

14.

1924, Kânûnisâni 8

Aziz dostum,

muhterem silktaşımız mösyö "KOWALSKI" nin Peşte'ye uğramasından bilistifade bir mektup göndermek emelinde iken, dün bir kartınızı aldım. Gönderdiğiniz eserlerden dolayı bilhassa müteşekkirim. Bir çok meşguliyetimden başka tatil mevsimi esnasında Ankara'ya ve müteakiben beynelmilel tarih-i edyan kongresinde bulunmak üzre Paris'e azimetim muntazaman muharebeye mani oldu. Bundan böyle kusurumun tekerrür temeyeceğini temin ederim.

Bu mektubu aldığınız zaman, "Kőrösi Coma" nın dördüncü sayısı için gönderdiğim makaleyi her hâlde almış bulunacaksınız. "Ahmet Fakih" e ait olan bu makaleye ilave edilecek metin biraz uzuncadır. Mamafih, Anadolu'da yazılmış bundan eski türkçe metin mevcut olmadığı cihetle, çok şayan-ı ehemmiyettir zannındayım. İlk makale için olduğu vechile, bundan da ayrıca yüz nüsha extrait yapılmasını ve faturasının namıma irsalinin matbaaya tebliğini rica ederim. Beşinci nüshada benim bu silsile-i makalatıma biraz daha uzunca bir yer ayrıla bilirse, üçüncü makalemi "Sultan Veled" e hasr etmek ve onun Dîvân'ındaki türkçe şiirleri neşr etmek isterim. Benim bildiğime göre Sultan Veled'in yalnız "Rebâb-nâme" sindeki türkçe kısım neşr edilmiştir; "İbtidâ-nâme" ile "Dîvân" daki daki türkçe parçaların -"Gibb" deki birkaç manzume müstesna olmak üzre- neşr edildiğini bilmiyorum. Bana bu hususta malumat vermenizi ve buna ait mütalaatınızı bildirmenizi rica ederim. Metinlerle birlikte (25-30) sayfa işgal edecek olan bu makale mecmuanın hacmi için büyük add olunurusa, yine aynı silsile-i tedkikata ait diğer bir makale gönderirim. Mamafih Sultan Veled'in neşr edilmeyen manzumelerinin neşriyle Türk filolojisine mühim bir hizmette bulunacağı muhakkaktır zannındayım. Böyle uzunca bir makaleyi "Kőrösi Csoma" da olmazsa mesela Le monde Oriental'de neşr eylemek kabil değil midir? Bu mektubumla birlikte size bazı Türkçe eserler gönderiyorum. Pek

http://www.turkdilleri.org/

yakında işinize yaracağını ümit ettiğim bir takım edebî, tarihî ve lisanî bazı şeyler daha göndereceğim. Baki samimî hürmetler sevgili arkadaşım.

KÖPRÜLÜZÂDE
Mehmet Fuat

http://www.turkdilleri.org/

15.

Türkiye Cumhuriyeti
İstanbul Darulfununu
Edebiyat Fakültesi
Riyaseti
Aded

1925, Mayıs 28

Sevgili meslektaşım,

"İnci Hanım" ın müfârakati vesilesiyle size alelacele şu satırları yazıyorum: "Ahmet Fakih" metninin fotografyasını henüz gönderemedim; çünki yazı esasen küçüktür, Kőrösi Csoma" hacmine münasip gelmek için lâakall 1/2 nispetinde ufalmak icap edecektir. Eğer arzu ederseniz bu tarzda fotografyalarını göndereyim.

Bir de "Ahmet Fakih" hakkındaki makalenin tercümesi bitti ise, asıl makalenin bana iadeisni rica ederim. İslam Ansiklopedisine süratle göndermeğe mecbur olduğum bir maddeyi yazmak için ona çok ihtiyacım var. "Kőrösi Csoma" nın son numarasının intişarını [Ahmet] Zeki Velidi [TOGAN] efendiden duydum, lakin henüz mecmuayı görmedim.

Ben de yakında bir "Türkiyat Mecmuası" çıkarmak istiyorum. Bilhassa bibliyografi ve tenkit cihetlerine çok ehemmiyet vermek lazım. Macaristan'da türkiyata ait çıkan kitap, mecmua ve makalelerle sair yerlerde çıkan lisaniyat eserlerine ait bize makaleler gönderirseniz pek memnun ve minnettar oluruz. Makaleler -makine ile yazılmak üzre- Almanca dahi olsa burada tercüme ettirebiliriz.

Darulfununda birkaç güne kadar sömesteri ikmal ile derslere nihayet vereceğiz. Bu vakit daha sık ve daha uzun mektuplaşmağa imkan bulabiliriz. Bu yaz İstanbul'a gelecek misiniz? Mektubunuza intizaren, şimdilik namütenahi meveddet ve mahabbet kardeşim efendim.

KÖPRÜLÜZÂDE
Mehmet Fuat

http://www.turkdilleri.org/

16.

Dr. F. NAFIZ UZLUK
Merkez Hıfzıssıha Müessesesi Mutehassısı /...../193
Ankara

Bismihi
Profesör NÉMETH cenaplarına bi'l-hayr,

Budapeşte,

Darulfunun Müderrisi.

Muhterem profesör cenapları;

zat-ı alimanelerini gıyaben tanımakla mübahi bulunuyorum. Fakîr, "al-asaru'l-mevleviye fî-ddevletisselcukiye" başlığı altında bir külliyat tesis ettim. Ülkemizde henüz bir kaç üniversite, bilgi dernekleri, eski eserleri basacak tabiler, naşirler yoktur. Bu neşriyatı şahsen tediye ederek ilerletiyorum. Şimdiye değin "Mecalis-i Seb'a-i Mevlâna" ve "Mektubat-ı Mevlâna" diye iki büyük cilt ortaya konuldu.

Leipzigdeki meşhur kitapçı "Otto Harrassowitz" 3 ayda bir çıkardığı şarka dair kataloğunda 72, 73 üncü defterinde bu kitaplar hakkında malumat yazılmıştır. Muhakkak görmüşsünüzdür. Eğer tedarik edilmemiş ise armağan olarak yollamağa hazırım. Şimdi üçüncü sayısını hazırlıyorum. Sultan Veledin 14 bin beyitli farsça büyük divanı. Divandan Türkiyede hicrî 694 [=1295] tarihli eski 712 [=1312] tarihli 2 tane, 793 [=1391] tarihli bir tane olmak üzre 4 nüsha var. İşittim ki "Budin" üniversite kütüphanesinde dahi bir nüsha varmış. Eğer mevcutsa tarihi, içindeki beyit sayısı, türkçe beyitlerin mikdarı, hattatı, eski sahipleri, cildi, tazhibi, sayfa adedi, fevkalade ciheti.. hakkında malumat isterim. Divan-ı Veledîde rumca gazeller de vardır. "Nazlı Budin" de Bizans rumcasına vakıf alim bir hoca varmış. Ondan istifade edebilirmiyiz.

http://www.turkdilleri.org/

Almanyada bulunan müsteşrık bir dostumdan öğrendim ki divan, şark yazmalarını saklayan dünya kütüphanelerinin matbu kataloğunda yazılı değilmiş. Acaba zat-ı âlimâneleri tesadüf ettiniz mi?

Yukarıdaki maruzatıma cevap lutfunu rica ederim. Bu cesareti fakire, talebeniz müzeler müdürü Hamit Zübeyr [KOŞAY] verdi, çok selâmı vardır.

Engüriye, 15 Hızrulhayr 1357 [=1938] ... Takdim-i güldeste-i tahiyyat ve ihtiramat eylerim profesör cenapları

elmuhlisu'l-fakir

Feridûn Nafiz

http://www.turkdilleri.org/

17.

Ankara
8.X.936

Pek muhterem efendim

on gün evvel buraya geldim. Macaristan'dan hareketimizin dördüncü günü İstanbul'a gelmiştik. Bir müddet orada değildim ve fakültenin açılacağını tahmin ederek ay başında bulunmak üzere biraz acele ettim. Maatteessüf derslerin başlangıcı Teşrinisani iptidasında olacak.

Seyahatimiz umumiyetle tatlı ve hoş geçti. Uzun olamsına rağmen sıkılmadık pek Budapeşte'den. Rusçuk'a kadar uzanan 1400 kilometrelik Tuna'yı, seyrine doyum olmayan güzel manzaralı i'vicacları arasında sakin ve neşili dolaştık durduk. Tabiî füsunu yanında tarihi bir ehemmiyet taşıyan bu yerleri lezzetle temaşa ederken bazen Türkler bazen Macarlar hesabına elem ve tahassürden kendimi alamıyordum. Nasıl elem tahassür duyulmaz ki, aynı menşee mensup iki asil millet zaman zaman kah beraber kah yalnız buralarda hükümranlık etmişler buraları yalnız birbirlerine teslim ve tesellüm etmişlerdi.

Tuna'dan sonraki yolculuğumuz da iyi idi. Yalnız Karadeniz'de hafif bir rahatsızlık geçirdik. Hepimiz salimen vasıl olduk Profesör Rásonyi ve ailesi şimdi artık buraya yerleşmişlerdir ve iyidirler.

Macaristan'dan ayrılalı epeyice olduğu halde tatlı hatırasını hala bütün canlılığı ve hayatiyeti ile taşıyorum. Bu güzel ve olgun memlekette beni her şey cezb etmişti. Alakamızın toplandığı her mevzu hem iyi hem güzeldi. Bilhassa tanımak ve tanışmak şerefine nail olduğum sizden faydalandığım için memnunum. Ve bundan duyduğum manevi haz çok büyük ve derindir. Macaristan'da kaldığım zamanlarda hususi bir alaka göstermek suretiyle hakkımda izhar buyurduğunuz teveccühün minnettarı ve müteşekkiri bulunduğumu burada arz etmeyi bir vicdan borcu bilirim. Aynı suretle bizim için yorulan ve hakiki bir alim ve metot muhiti içinde bize bir kaç günü tahsis eden doktor Fekete Lajos beğefendiye de teşekkür ve hürmetlerimi iletmenizi sizden rica ederim.

http://www.turkdilleri.org/

Kıymetli zamanlarınızı işgal etmemek için fazla yazmayacağım. Af edilmeyecek derecede hata yapmayacağımdan emin olsa idim mektubumu macarca yazacaktım fakat cesaret edemedim. Sizden son görüşmemizde, bu seneki mesayim esnasında hangi sahaya daha fazla ehemmiyet vermem münasip olacağını öğrenmek istiyorum. Bir zaman içinde sormak mümkün olmadı. Eğer yorulmazsanız bildirirseniz mamnun olacağım.

Hakiki hürmet ve muhabbetlerimin kabulünü rica eder ellerinizden öperim efendim.

Tayyib

http://www.turkdilleri.org/

18.

İstanbul
1.VI.1940

Pek muhterem efendim

Size uzun zamandır mektup yazamadım. Bunun sebebi mutad mesaim arasında sizi rahatsız etmeye değer mühim bir vesilenin zuhur etmeyişi olmuştur. Gerçi ara sıra takıldığım, fikirlerinizi öğrenmek istediğim ufak tefek problemler bulunmuştur, fakat muhtelif hadisat bana iskan vermemişti. Bugün Ankaradaki tahsilimi bitirerek İstanbul Üniversitesi tarih asistanlığına tayin edildiğim vazifeme başladığım şu ilk günlerde sizi bu mektupla aramak, hatır-ı alinizi sormaktan kendimi alamadım. Zaten bu yazın, her sene ziyaret ettiğim, Budapeşte'ye gelemeyeceğim için bu mektubumla bir dereceye kadar o ziyaret vazifemi ifa etmiş olacağım.

Size bir parça üniversiteden ve çalışma planımdan bahs etmeliyim. Bunu, her görüştüğümüzde gösterdiğiniz yüksek alakadan cesaret alarak yapıyorum. Esasen, çalışmalarımda teşvik ve irşatlarınızı, kendim için buradaki mesaimin de birinci hedefi noksanlarımı telafiye matuftur. Evvelâ Arapça ve Farsça öğrenmekle işe başlayacağım. Eskiden biraz Arapça gördüğüm için, öğrenmem, çok müşkil olmayacaktır sanıyorum. Farsça da zaten o kadar güç değil...

Osmanlı diplomatiği bu dillerle teve"üm olduğu ve tarihî eserlerden bazı mühimleri de, bu lisanlara vakıf olmaksızın, anlaşılamayacağı için bu lüzumlu ihtiyacı daha geçe bırakmamaya karar verdim. Diğer taraftan Fransızca ve Almancamı da takviye edeceğim. [Ahmet] Zeki Velidi [TOGAN] beğ İngilizce öğrenmemi de çok tavsiye ediyor ama buna başlamaya şimdilik cesâret edemeyeceğim. Üniversitedeki çalışmalarıma müvazi olarak Türk arşivi üzerindeki etütlerim de devâm edecektir. Gerek doktoramı hazırlamak, gerek bizzat Türk arşivciliğine hazırlanmak bakımından bunun büyük ehemmiyeti aşikardır. Buradaki hazırlığımı bitirdikten sonra, takriben bir buçuk sene, eğer dünya vaziyeti düzelir, sulh ve sükûna avdet ederse Budapeşte'de sizin, Fekete'nin, Májusz yahut Szekfü'nün yanında da bir müddet çalışmayı düşünüyorum. Bu hususun

http://www.turkdilleri.org/

temini, şimdiki vaziyetimde, kolay olacaktır. Profesör Rásonyi Ankara'da iken bana, Macar kronikçilerinden bazılarının Türk tarihi bakımından mühim olan kısımlarını tercüme ve tahşiye ederek yavaş yavaş neşr etmemi tavsiye etmişti. Fırsat buldukça bu hususu da meşgul olmayı düşündüğüm gibi Takáts'ın eserlerini türkçeye tercüme etmeyi de arzu ediyorum.

Ana hatlarını kısaca arz ettiğim bu çalışma programı hakkında düşündüklerinizi ve tavsiyelerinizi öğrenmeyi çok isterdim. Bunları bana bir mektupla, belki Fekete ile konuştuktan sonra, bildirmek lutfunda bulunursanız çok memnun olacağım.

Hususi vaziyetime gelince, bunun tanzimi ile de meşgulüm. Şu sırada Macaristana ilk gelişimde, sizinle Suáhegy'e yaptığımız bir gezinti esnasında konuşurken, tam zamanında evlenmeyi bana tavsiye etmiş, fevaidiyetini de izah buyurmuştunuz. Bu teveccühünüzü ancak yerine getirebiliyorum. Memleketimden, maruf bir ailenin kızıyla evleniyorum. Çocukluğumdan beri tanıdığım ve geçen sonbaharda nişanlandığım bu kız gerçi yalnız ilk tahsile maliktir, fakat bazı meziyetleri ve benim hususi vaziyetime uygun halleri onu tercih etmemde amil olmuştur. Şu bir iki ay içerisinde bu işi de intac ederek sakin, temiz bir yuva kuracağım. Bu yuvanın bana arzu ettiğim ve muhtaç olduğum huzur ve sükûn içinde çalışma imkânlarını vereceğini kuvvetle umut ediyorum. Artık hayırlısı...

Siz nasılsınız efendim? İnşallah afiyettesinizdir. Bittabi umumî vaziyet, her yerde olduğu gibi, sizlerin de keyfinizi kaçırmış ve bir kaygı menbaı olmuştur. Bu tehlikeli vaziyetten memleketlerimizin salimen ve kayıpsız çıkmasını temenni edelim.

Refikanız hanım efendinin ellerinden öperim. Size de en derin saygılarımı sunar hürmetle ellerinizden öper, afiyetinizi dilerim.

Tayyib Gökbilgin

Adres: Tayyib Gökbilgin
Kızıltoprak depo karşısında 132 numarada kaymakam-doktor Mustafa Pınar vasıtasıyla.
İstanbul - Kadıköy

http://www.turkdilleri.org/

19.

İstanbul

10.XI.1940

Pek muhterem efendim

22 tarihli mektubunuz, adresimin değişmesi yüzünden, bir hayli dolaştıktan sonra bir ay kadar evvel nihayet bana geldi. Cevâbını şimdi yazmaya fırsat buluyorum. Vaki tehir için beni mazur görmenizi rica ederim.

Mektubuma cevap vermek suretiyle ve gerek evlenmem gerekse İstanbul Üniversitesine tayinim münasebetiyle gösterdiğiniz yakın alakaya, bu vesile ile hakkımda izhar ettiğiniz samimi teveccüh derin tezekkür ve minnettarlıklarımı sunarım. Tuttuğum yolda beni tasvip etmeniz çalışmak husundaki azmimi ancak teşdid ve istikbal hakkındaki umutlarımı kuvvetlendirmiştir. Tavsiyelerinize harfi harfine riayet etmeyi bir vecibe biliyorum. İnşallah muvaffakiyet hasıl olur.

Budapeştede ikmal-i tahsilimin muvafık olacağı ve oraya gelmemi memnuniyetle karşılayacağınız hakkındaki yazınız beni sevindirdi. Her halde muhterem Fekete, Mályusz, S[z]ekfü profesörlerle çalışmak ve mümkün olursa yanlarında tortora yapmak isterim. Eğer umumi ahval düzelirse gelecek eylülde bu arzuma muvaffak olabileceğimi umuyorum. Avrupa harbi devam ettiği takdirde ise hiç bir şeyi normal olarak düşünmeye bittabi imkân yok. Çalışma vaziyetim hakkında sayın profesör Fekete'ye zaman zaman malumat veriyorum. Kendisine bazı hususların tenvirini rica ve yazdığı şeylerden istifade ediyorum. Şu sırada yine yazacağım.

Bazı doçentler askere alındığı için boşlukları doldurmak üzre bana da haftada bir saat ders verdiler. Garp orta zamanı okutacağım. Şimdiye kadar bu hususta pek o kadar hazırlanmış değilim. Faaliyetimi daha ziyade yeni zamanlar tarihi üzerinde teksif etmiştim. Bu itibarla şimdi uzun uzadıya hazırlanmam lazım geliyor. Mamafih seminer kütüphanesinde bu hususta bir çok fransızca eser var. Bunlardan istifade

http://www.turkdilleri.org/

edebileceğim. Ankaradaki bizim macarca seminer kütüphanesinde bazı şeyler bulabilmek kabildi. Mamafih ilk sömester talebeleri olduğu için onları tatmin edecek derecede hazırlanmak nispeten muhakeme olunur zann ediyorum.

Sizden bazı küçük el kitapları rica edeceğim. Zann ediyorum kolaylıkla bulunur. Banka para kabul etmediği için bedelini peşinen takdim edemiyorum. Zaten ne kadar tutacağını bilmiyorum. Orada Etnografya Müzesi'nde bir Alimcan beğ vardır. Soy adı TAGAN. Geçen sene Ankaraya geldiği vakit kendisine bir miktar para vermiştim. İstediğim kitapları bana göndermediği -her halde bulamamıştır- için biraz alacağım var demektir. İsterseniz postayla yahut da buradan sipariş edeceğiniz her hangi bir kitapla ödeşiriz. Eğer bu ricamın ifası mümkün olursa çok memnun kalacağım. Şimdiden bunun için teşekkürlerimi sunarım.

Refikanız hanım efendiye arz-ı hürmet eder, size en derin hürmetlerimi sunarken ellerinizden öper, afiyetinizi dilerim.

T. GÖKBİLGİN

Magyar Szemle Társaság kis könyvtára

14	sz.	Bartonicle Emma: A középkor
5	"	Zich István gróf: Magyar östörténet
17	"	Kmoskó Mihály: Az Iszlám
26	"	Knezsa István: A szlávok
71	"	Szabó Vendel: A katolizmus
75	"	" " : A pápság

http://www.turkdilleri.org/

20.

İstanbul-Nişantaşı
10.VII.1958

Muhterem hocam,

evvelâ, affınızı dileyerek mektubuma başlayacağım. Cevabımı aylarca geciktirmemin muhtelif sebepleri vardı: çeşitli meşgaleler, rahatsızlık ve seyahatler... fakat siz aziz ve muhterem hocamı bu müddet zarfında asla unutmadım ve her gün cevap yazamamaktan mütevellit derin bir ızdırap duydum. Beni mazûr görünüz!.

Sıhhat ve afiyetiniz haberi beni çok memnun etti. Muhtelif mevzular hakkındaki çalışmanızın devamlı ve semereli oluşuna da ayrıca sevindim.

Biz de hamd olsun iyiyiz. Benim bir kaç aydan beri anlaşılan mide ülseri rahatsızlığım **hâd** bir şekilde değildir. İnşallah tedavi ile tamamen halas olurum.

Bazı etüt ve mütalaalarım şu sırada İslam Ansiklopedisinde Belletende ve diğer yerlerde çıkmak üzeredir. İlk fırsatta ayrı basımlarını zat-ı âlilerine ve enstitünüze irsâl ederim. Káldy-Nagy Gyula arkadaşımız hakkındaki emrinizi maalesef yerine getirmek imkanını bulumayacağım hocam, bu genç ve kıymetli meslektaşımızın Hatvan livası hakkındaki araştırmalarını çok hayırlı ve isabetli bulmakla beraber, hal-i hazır şartlar içinde, kendisine yardım edemiyorum. İki sene evvel muhterem hocamız Prof. Fekete için bazı defterlerin mikrofilmini aldırmak üzre alakadar makamlar nezdinde yaptığım ısrarlı teşebbüslerin hazin akıbetini gördükten sonra bugün bu mevzuda bir umut göremiyorum. İnşallah ileride bu imkanı elde ederiz.

Gelecek ay ortalarında 4-5 ay kalmak üzre ve Venedik arşivi ile Vatikan Kütüphanesinde tetkikat yapmak maksadıyla İtalyaya gideceğim kısmet olursa... Umut ve temenni ederim ki oradan da muhaberemiz devat etsin!

http://www.turkdilleri.org/

Mektubuma nihayet verirken, devam-ı afiyetinizi temenni eder, derin hürmet ve muhabbetlerimi taktim ve ellerinizden öperim muhterem hocam.

Bizi hatırlayan ve soran meslektaşlara selâm, sevgi ve hürmetler.

T. Gökbilgin

http://www.turkdilleri.org/

21.

Budapeşte Darulfununu ulum-ı şarkiye şubesi müderrislerinden muhterem NÉMETH Gyula efendinin savb-ı âlîler-ine

Pek muhterem efendim,

bir birini müteakip Vidinimize dört beş sene gelişinizde çok çok leziz ilmî mubahese ve musahebelerinize bizi alıştırdığınız için vaziyet-i umumiye dolayısı iki senedir gelemeyişiniz bizim için hatırı sayılır zarar teşkil etmektedir. Biz zatınızı unutamayıyoruz ve unutmayacağız. Gelemediğiniz bu iki sene zarfında Vidin bizi ve zatınızı alakadar eden varlıklarından mühim bir kısmını kayb etmiştir. Bu gidişle daha da kayb edecektir. Bilmem cenab-ı Hak zatınızla yine görüşüp tekrar tatlı dertleşmeler bize nasip edecek midir. Ben buradan ayrıldıktan sonra zatınızın buraya geldiğini duyarsam bu mahrumiyete çok yanarım. Bu sene üç senedir. gidemediğim memleketime gittim. Çok iyi ve istifadeli bir gezi yapmış bulundum. Lehu 'l-hamd bütün ailemle birlikte cenab-ı Hakkın kullarına en büyük inamı olan sıhhat ve afiyetle müne''amız, zatınız ve muhterem aile yavrularınız da inşallah iyisiniz sıhhatle iyi olmanızı samîm-i yürekten temennî ederiz. Hasan [EREN] efendi ta'dîl-i intibaatını anlatır iken bizi de ihmal etmeyecektir. Bizim için zatınızı da eseflendirecek 1938 senesinde Vidin gimnazyasını ikmal etmiş olan kızımızın yüksek tahsiline bugüne kadar başlayamamamızdır. Çocuk yedinci sınıfa devamdadır. Daha fazla tasdî'-i lakırdı etmiş olmamak için bu kadarla iktifâ edeceğim. zatınızca malum olan ailemle birlikte candan selâm ve **samimiyetlerimizin** ailece kabûlünüzü ve bizi unutmamanızı rica eder ayrı ayrı muhterem ellerinizi sıkarız efendim.

1 Eylül 1940 sene

Sizi candan hürmetle seven
Vidin müftüsü
Hâfız Sâbit

http://www.turkdilleri.org/

22.

Aziz arkadaş Gyula!

samimi selâmlardan, mektup ve kitabınız için teşekkürlerden sonra kitabınızın almanca tercümesini bekleyip kaldığımı arzedeyim. Şimdilik kitabınız hakkında "Magyarság" gazetesinde "KÁZSMARKI István" imzasıyla yazılan bir tenkidî makalenin Alimcan Tagán tarafından söylenen tercümesinden birini edinebildim. Bu kafi değil. Kitabın bütün münderecatına aşina olmak isterim. Acaba almancası ne vakit çıkacak?

Üç haftadan beri Avusturya'dayım. Yarın Almanya'ya gidiyorum. "İbn Fazlan" hakkında 1927 senesi Kőrösi Csoma Archivum için kaleme aldığım makaleyi orada ikmal edip size göndereceğim. Kőrösi Csoma'nın neşri geç kalırsa macarca ilmî mecmuaların birinde almanca olarak neşretmeli. Bir de ben 50 nusha Sonderausdruck göndermenizi rica ederim." Ben yine Berlin için adresim: Staats Bibliothek Orientalische Abteilung Prof. Weil.

.....

Zeki Velidi

http://www.turkdilleri.org/

23.

Efendim,

Size emanet verdiğim paket sahipleri, yazdıkları mektuplarda, mezkur paketleri almadıklarını bildirmektedirler. Beni utandırmaktan kurtarmak için ya onlara paketleri gönderiniz veya bu kartla benim, size, kendilerine Peşte'den gönderilmek üzere paketler verdiğimi bildiriniz ki ben yalancı olmaktan kurtulmuş olayım. Bu son ricamı olsun kabul ediniz.

Osman Fahri
Konya Ticaret Mektebinde Muallim

http://www.turkdilleri.org/

24.

İstanbul
11.XI.933

Aziz Üstat!

son gönderdiğiniz 27.X.933 tarihli türkçe mektubunuzu almazdan bir kaç gün evvel, Ankaradan, 8.IX.933 tarihli mektubunuz geli. Bu mektubu<n> bana bu kadar geç gönderilmiş olmasına o kadar canım sıkıldı, o kadar müteessif oldum ki tarif edemem. İşte bu hal bile oradaki Dil Cemiyetinin işleri ne dağınık ve intizamsız bir vaziyette bulunduğunu göstermektedir.

Bu defa, ikinci mektubunuzu alınca, her ikisine birden cevap verebilmek için bu mektubumu biraz geciktirdim.

Emir buyurduğunuz gibi, arzu buyurduğunuz müsveddeler üzerinde lazım gelen düzeltmeleri yaptım, leffen (ilişik olarak), taktim ediyorum.

Mr. Nagy László [RÁSONYI]'nun işi için derhal teşebbüse giriştim; fakat henüz müspet bir netice elde edemedim; bunu temin eder etmez malumat veririm. Bugün bu mesele için Ankara'ya yazıyorum. Oradan müspet bir cevap alabileceğimi ümit ediyorum. O zamana kadar muhterem meslektaşımın intizat etmesini rica ederim.

Dil Cemiyeti gailesinden tamamiyle kurtulmuş değilim; kurtulmuş değilim; çünki elan Cemiyet namına kitaplardan kelimeler "taramaktayım". Elimdeki Radloff lûgatinin IV ncü cildini bitirir bitirmez burada Lâleli Kütüphanesinde mevcut bir yazmadan "Kalila ve Dimna" tercümesini de taramağa başlayacağım, yani içinde bugün kullandığımız yabancı sözlerden birine karşılık olacak türkçe sözleri not edip fişlere geçireceğim.

Bir taraftan da Gazi'nin yazdırdığı Tarih kitabındaki dil bahislerine benim de iştirakimi istiyorlar. Bu da ayrıca, müthiş bir gaile teşkil edior. Bilhassa macarların soyca ve dilce tamamiyle türk olduğu<nu> iddia

http://www.turkdilleri.org/

eden macar ve sair garp neşriyatını aramamı arzu ediyorlar. Çin, Hint v.s. filologları içinde Türk olanları araştırmamı teklif ediyorlar. Bu hususta bana yardımda bulunması içen Dr. Keleti'den ricada bulundum. Henüz kendisinden cevap alamadım. Onun için Zati alinizin de bununla alâkadar olmanızı ve, mesela Zajti Ferencz'in buna dair neşriyatı varsa, lûtfen bildirmenizi rica ederim.

Bunlardan başka yakında Türkiyeye gelip konferanslar vermek isteyen Hegedüs Sándor için de burada bazı teşebbüslerde bulunmam icap ediyor... Hulâsa işler o kadar çok ki bunların altında âdeta bunalıyorum.

Bir hafta sonra yani 18.XI.33 te Üniversite açılıyor. Fakülte dekanlığınca bildirildiğine göre bu sene alman sistemi takip olunacak, seminar ve proseminar teşkilatı yapılacaktır. Bizim fakülteye, "garb edebiyatları" kürsüsüne meşhur romanist Leo Lipitzer getirildi. Umumi Felsefe için getirilen Leißenbach ise fransızca bilmiyor (muavini de almanca bilmiyor!..) Bunların ikisi de musevidir diyorlar. Daha başka fakültelerde de "musevi" profesörler getirilmiştir... Dekanlığınız zamanında yapmağa muvaffak olduğunuz reformlardan dolayı tebriklerimi sunarım. Bu sene yeni yazı ile not tutmaya ntalebe ile nasıl çalışabileceğiz, bilemiyorum. Kőrösi Csoma ile dilbilgisine ait muhtelif akademi neşriyatını gönderir veya göndertirseniz minnettar olurum.

Ben de parasızlık dolayısiyle hiç bir yere gidemiyorum. Henüz kitap satın almaya bile başlayamadım. Fakülte namına da her istediğimiz kitabı getirtemiyoruz; çünkü bunda da "Tasarruf" prensipine riayete mecburuz. Ancak bu yaz belki Macaristan ve Almanya'ya bir seyahat yapmağa muvaffak olurum.

Gerek Zatialinizin ve gerek Pr. Gombocz cenaplarının tebriklerinize en derin teşekkürlerle mukabele eder ve beni bu yeni vazifemde daimî surette fikir ve eserlerinizle takviye etmenizi rica ederim. Talebeme her vesiyle ile Macar üstatlarımdan bahsetmeği bir şeref bilirim.

Bu vesiyle ile Size ve madam cenaplarına ailece hürmet ve tazimlerimizi, teşekkürlerimizle birlikte sunar, yavruların gözlerinden

http://www.turkdilleri.org/

öperiz. İki gün sonra üç yaşını dolduracak olan Tuğrul da ellerinizden öper ve Macar kardeşlerine öpücükler gönderir efendim.

minnettar talebeniz
Ragıp Hulûsi

P._____

Dil Cemiyeti Bültenini alıyor musunuz? Dil Kongresi zabıtları daha çıkmadı. Ben kendi yazımın tashihlerini bile görmedim.

R.H.

http://www.turkdilleri.org/

25.

İstanbul, 19 Şubat 1939

Fâzıl ve Muhterem dostum efendim,

Bir müddet rahatsız oluşum ve ondan sonra da Maçka'daki apartmandan Kuzguncuk'taki köşkümüze nakledişim, beni zâti âlinize uzun zaman mektup yazmak zevkinden mahrum etti. Şimdi yeni bir vesile bu mahrumiyetime nihayet verdiği için bilhassa memnunum. Müsadenizle bu vesileyi arzedeyim: bendeniz (Türklük) isminde bir türkoloji mecmuası neşrine karar verdim; beş formalık olan bu mecmua ayda bir çıkacak ve ilk nüshası bu nisanın birinde çıkmış olacaktır. Maksadım, Türk ve ecnebi meslektaşlarımızın yardımı ve Türkiye Maarifinin müzaheretiyle sizin mecmuanız tarzında esaslı bir şey yapmaktır. Siz, Avrupa türkolojisinin en mümtaz şahsiyeti olduğunuz için, tabiî en başta zati âlinizi rahatsız ediyorum. İşlerinizin çok olduğunu bildiğim kadar, bir Türk mecmuasında Türkiye ilim âlemine doğrudan doğruya hitap etmenin sizce bir zevk olacağından da eminim. Sizi işte bu emniyetle rahatsız ediyorum. Bilhassa ilk nüsha için Mart'ın ortasına kadar bir yazı lûtfederseniz beni çok minnettar etmiş olursunuz; meselâ Macaristan'da bulunan türkçe yazma eserler hakkında, kısa bile olsa, vereceğiniz malûmat Türk efkârı umumiyesini her halde çok mütehassis ve minnettar edecektir. Bu vesile ile şunu da arzedeyim: müsaade buyurursanız bize vaktiniz müsâid oldukça lûtfen yardım edeceğinizi mecmuamızda okuyucularımıza tebşir etmek istiyorum. Bu ricamın da her halde kabul edileceğinden eminim.

Son mektubunuzda vait buyurduğunuz kıymetli eserlerinizi hâlâ bekliyorum.

Bir an evvel cevabınızı rica ederek refikamla beraber derin ve daimî hürmetlerimizin lûtfen kabûlünü dileriz.

İsmail Hami Danişmend

Adresim:

Sait Paşa köşkü, Kuzguncuk

İstanbul

http://www.turkdilleri.org/

26.

4. 3. 939

Pek muhterem Profesör!

Takdim ettiğim mütevazı esere kıymet vermek lûtfunda bulunduğunuz için pek çok teşekkür ederim. Bu kitabın bir nüshasını emriniz mucibince Budapeşte Türkiyat Enstitüsüne gönderiyorum. Bana göndermek lûtfunda bulunduğunuz "Das Volk mit den scheckigen Pferden"[9] isimli makaleniz için çok teşekkür borçluyum. Ben de manevî bir talebenizim; bu kıymetli tetkikinizden de çok istifade ettim. Eski osmanlıca üzerindeki değerli araştırmalarınızın devam edeceğini ve bu yolda rehberliğinizden istifade edeceğimizi ümit ediyorum. Zatı âlinize vakit vakit arzı hürmet etmeme müsaade ettiğiniz için bilhassa minnettarım. Bu teveccühünüze lâyık olmağa çalışacağım. Derin saygılarımla selâmlarımı sunarım efendim.

T. BANGUOĞLU

---

9 Macarcası: "A tarka lovak országa [=Alaca Atların Ülkesi]", *Éthnographia* (1937), 103-107. - Almancası: "Das Volk mit den scheckigen Perden", *KCsA* I. Erg. Bd. (1938), 345-352. [Y.]

http://www.turkdilleri.org/

27.

21 November 1926
Budapeşte

Osmanlı Türklerinde Düğün ve Kına Gecesi

Her fırsatta Macar kardeşlerime bir kardeş muaveneti olacak yazılar yazmak ne kadar isterdim.

Fakat yazık ki: Macar lisanına henüz mümkün olduğu kadar vukufumun bulunmayışı beni bu arzumdan şimdilik alıkoyuyor.

Küçük Asya'nın Osmanlı türkleri tarafından işgâli pek tabiî ki zamanın siyâsî ve ictimâî hâdiseleri meyânında zikr edilmeğe dâyir bir şekil ihrâz etmişti. Birçok ırklar ve kavimler bu zamanda yerlerinden hızlanarak ayrılırken yeni gelen millet yeni bir hars -kültür- yeni bir mefkûre ile gelmişti. Örf ve âdetlerini başka bir kitâbın yapraklarından kopararak millî vicdânlarına göre yeni yeni kalıplarla yeni yeni ustûreler, yeni yeni kanunlar koymuştular. Malumdur ki bir milletin târihini yazarken en ziyâde nazar-ı dikkâte alınacak hâdise o milletin millî vicdânının kuvvet aldığı noktaları araştırmak ve bulmak lâzımdır. Yüzlerce senelik muazzam bir imparatorluk kuran bir sülâlenin târih hususundaki eyi ve kısmen efâlini yazan târih, biraz da zamanın yaşayan ulularının adet ve anatı aramak ve araştırmak mecburiyet-i katiyesindedir. Şurada: büyük teessürle kayd ediyorum ki: hiçbir Osmanlı müverrihi bu cihete atf-ı nazar etmemiştir. Ve ele geçen tarih-nüvisanın eserlerinde bunlara âit malumat hemen yok gibidir.

Son zamanlarda Türkiye darulfununun Türk tarih-i edebiyâtı kürsüsünü işgâl eden muhterem müderrisim KÖPRÜLÜZÂDE Mehmet Fuat beğefendi bu hususlar için kıymettâr mesâiyle Türk çocuklarına maçinde yaşayan dedelerinin serâit-i hayatını gâyet müspet ve kati vesâikle tedvin etmiştir.

http://www.turkdilleri.org/

Türkiye'de başlayan yeni cereyânın ilk temelleri işte hep bu unutulan ve ihmâl edilen eski Türk sülâlesinin ictimâî kanunlarıyla tedvin edilir. Ben bu yazımda eski Anadolu'da Osmanlı sülâlesinin evlenme tarzını şerh edeceğim.

Osmanlı sülâlesinin hâkim olduğu zamanlar malumdur ki Anadolu'da yaşayan Türklerin en kuvvetli ve en haşmetli devirleridir. Günden güne büyük bir varlıkla cephelerde omuzlaşan Türkler dâhilî kanunlarını da o nispette tedvin edebilmişlerdi. Onlar bilmiyorlardı ki böyle cihângirâne fikirler, dâhilî asâyişin ve umranın teminiyle olur. Zâten ilk osmanlı hanedanının temelleri atıldığı zamanda bile Alâadin şah yaptığı islahatı bu cihette temin etmişti. O hâlde dâhildeki umran mefkûresini tesis edebilmek ancak ve ancak Topkapı Sarayı'nın tesisiyle kâyimdir. Bunun için azamî fedâkarlığı göze almışlardır. Zaten hudutlarını günden güne büyüten ve genişleten Osmanlı Türkleri yeri ilhak ettiği cemaati İslâm yapmağa çalışmış... bu ise ... ve dahilinde Türk kitle-i ictimaiyyesini evlendirmeğe teşyi etmiştir. Elde edilmiş vesikalarda görüyoruz ki: askeri asker ve diğer bütün halkı kendi alış verişinde bırakmış. ... dahilinde kendi işi ve gücü ile kaynaşan halkı bir takım mükafat ve ganaimle teşyi ederek evlenmeye teşvik etmiştir. Ben burada bu hususta ...

http://www.turkdilleri.org/

28.

Pek muhterem üstâdım efendim;

seyâhatimden avdet ettim. Şimdi çalışmak istiyorum. Lugat araştırmağı ikmal ettim. Zât-ı âlinizin avdetini bekliyorum. Kanunısânide de doktora vermeği tecrübe zaruretindeyim. Bir sene için Finistân'a gitmekliğim lâzım. Doktorayı isticâlin bir sebebi de budur ki maişet cihetinin hall edilmemiş olmasıdır. Maarif vekâletine tekrâr mürâcaata niyetim yok. Hayatta iyi kötü bir mevki tutmak zarûreti var. Sonra ben de A. ŞPULLER efendi gibi halıcığa başlamak zarûretinde kalırım. Yeni Mecmûa'da bir makâlem intişâr etmiş. Ayrıca seyâhate dâir İkdâm'da ayrı bir makâlem intişâr etmiş.

Fâik ihtirâmlarımın kabulü recâsiyle.
H. Z.
1923 Ağustos 21

http://www.turkdilleri.org/

29.

Pek muhterem üstâdım efendim;

maddî ciheti temin edersem ve sıhhatim biraz ıslah gösterirse bir ay kadar Budapeşte'de kalmak niyetindeyim. BANG ile henüz görüşemedim. Ayın iptidâsında Berlin'de bulunacakmış. Türkiye hükümeti 1924 senesi nihâyetine kadar tahsilimi idâme ettirmekliğime müsâade etti. Şimdi iyi bir program yapıp çalışmaklığım lâzım. Mâhiye 40 lira maaşım (19 dolar) Berlin'de kalmaklığıma kâfi gelmeyecek. Müfettiş iki misline iblâğ etmek istiyor. Kongrede iyi ve muvaffakiyetli rol oynadım. Fakat kongre benim istediğim gibi tertip edilmiş değildi. Müfredât programı hazırlanmamıştı. Burada rusyalı hemşehrilerden de bir çoğunu buldum. Bizim Tatarlar'dan iki kişi Türkiyat ve ulum-ı şarkiye ile meşgûl. Sıhhatım fenâ giderse Budapeşte'ye avdet edip bir köye çekileceğim. Türkler yardım ederse Paris'e gidip gitmemekliğim tâli bir mesele kalır. Kendi param ile de gidebilirim. Şimdilik Berlin'de muvakkatan macar kollejlerde oturuyorum. Berlin'de havalar soğuk hayat pahalı. Berlin'de iken Rusya'dan da mektûp aldım. Vâlidem avdetimi istiyor. Şimdi Uga'da imiş.

İhtirâmât-ı Fâikamın kabûlü recâsıyla.
H.Z.
1924 Nisân 26

http://www.turkdilleri.org/

30.

Sevgili kardeşim Necâti,

Gönderdiğin
kartları
aldım teşekkür
ederim.

göndermiş olduğun kartları aldım, cevâpta biraz geciktim, ama gâilelerim malumdur. Şimdi yazıyorum. Evvelki senin mektûbunda bulunan gücenecek laflar yazıyorsun. O gün çok canım sıkıldı. Ben sana demedim ki sen konsoloshâneye git de benim vesikamı lise mezûnudur tasdik ettir demedim. Yâni macarca lisanından türkçe tercüme ederek tasdiknâme sûreti aslına mutabıkını tasdik ettirmektir, çünki burada macarca lisânından tabiî bir şey anlamaz. Elimizdeki vasikanın türkçesi bulunsun diye yazdım. Siz yanlış anladınız. Tabiîdir ki o kadar aklımı kayb etmedim. Size biraz gayret ediniz dedim. Orada yazıyorsun ki orta derecesinde kaydınız vardır burada rüştiye derecesi şimdi orta derecededir ondan sonra da dört sene okumasan da nazaran hiç inanmazsa lise muâdili filân diye Macaristân'ın oradaki hangi derecesine muâdil ise onun zikrini yazınız dedim. Onu ora zâyi müdiriyetine bu sûretle tasdik ettirile bilirse bunu ricâ ettim. Bunu kâbilse âlâ değilse vesikayı gönderirsiniz. Gücenme bu sizin yanlış idrâkinizden ileri gelmiştir. Ben büyüğüm kusura bakmam.

Burada çoluk çocuk cümlemiz sıhhateyiz. Ferhân sınıfını geçti. İkinci sınıf oldu. Handan'ın da imtihânı vardır ya kalori veriyoruz. Ortaya geçecektir. Zehrâ hanım Sekine'nin hizvi rahatsız olduğundan Tirebolu'ya gönderdik. Şimdi bir Zâkire hanım ile birlikte oturuyoruz. Sâliha hanım Kâzıma hanımlarla görüşüyoruz. Necâti, Cevdet beğe de ara sıra yaz. Sizin tahkikât meselelerinde falan buraca yardımı oluyor. Teşekkür ederek ona da resimli kartlarla yaz. Bana da şehir manzaralarından gönderirsen memnûn olurum. Albüme koyacağım. Göreceğimiz geldi. İnşâllah sizi de aramızda yakında görürüz. Senin istikbâline memnûn oluyorum. İnşâllah bize de faydan dokunur.

http://www.turkdilleri.org/

Cenâb-ı Hak'tan sıhhat temenni eder çocuklar ellerinden öperler. Sekine ve vâlideler selâm ederler. Ben de gözlerinden öperim. Kıymetli kardeşim efendim.

Birâderiniz.
4-6-934
.....
[Hamiz Zübeyr'in olabilir.]

http://www.turkdilleri.org/

31.

İstanbul
17 Şubat 1928

Muhterem profesörüm,

kartınıza ancak bugün cevap verebiliyorum. Biraz geciktiğimden dolayı kusurumun affını rica ederim.

Ailece hakkımda izhar buyurduğunuz teveccüh ve muhabbete üdv[özlet] tekrar tekrar teşekkürler eder, madam cenaplarının ellerini, mini mini "Mária" nın gözlerini öperim.

Sorduğunuz "ortaç" ortadz kelimesinin manasını ben de bilmiyorum. Merhum Ziya Gökalp beğ ilk defa olarak bu kelimeyi "Yeni Hayat" unvanlı eserindeki bir şiirinde -Türk "parnas"ı manasında kullanmıştır:

Diyor ki: «Siz Parnasse, biz ortaç eri,
1 2 3 9 8
Bizden olan her ferd görür ileri
6 7 4
İğreti san'attan, millî hüner
İstemez yabancı eserlerden bac!

Ortaç kelimesinin Türk ozanları için bir "ilham tepesi" manasına kullanıldığına dair başka bir misal hatırlamıyorum.[10] KÖPRÜLÜZÂDE Fuad beğe sordum. O da Kitab-ı Dede Korkud'da Tepegöz hikâyesinde isim geçen "gün ortaç" kelimesinden başka bir misal bilmiyor. (Bakınız, Kitab-ı Dede Korkut, s. 128-129 [D. 231_{11}]):

---

10 **ortaç** Tepe. (*Tosya -Ks.) TÜRK DİL KURUMU: *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü:* IX (L-R) 1977, 3288. s. Ankara. "Türk Dil Kurumu Yayınları: 211/1-12".

parnas: Güzel sanatlar tanrıçası Apollon'un ve dokuz müz (ilhâm perisi)ün mekânı. Kelime Yun. değil Hititçe olup *parna* 'ev, oda, içinde ateş yakılan yer; mabet; saray' demektir. *parnas* 'Apollon tapınağı'. [Y.]

http://www.turkdilleri.org/

Alt taraftan dördüncü satır: Kalarda koparda yiğit, yerüñ ne yerdür? Üst taraftan ikinci satır: kalarda koparda yerüm gün ortaç. diye kalarda koparda yerüm: kaldığım yani oturduğum, koptuğum yani infikak ettiğim. Hulasa hareket ve avdet yani gitme ve gelme merkezim demektir. anlaşılan Ziya beğ "Basat" ı ozanların timsali ve bu daimî merkezi Türk şairlerinin parnası add etmiştir.

"-yor" [11] hakkındaki tedkiknamemi mateessüf bu sene de işleyemeceğim. Çünki bir taraftan umumî fonetik kitabının tabı ve bir taraftan da ayrı ayrı üç sınıf teşkil eden talebeye ders ihzarı ile meşgul olacağım. Bu münasebetle előad. şunu da arz edeyim ki Türkiye'nin on üç buçuk milyonluk nufusu içinde Türk lisan ve edebiyatıyla uğraşan darulfununlu talebenin adedi yirmiye varmıyor. Bunların hepsi de hassaten edebiyat menşelidir. Lisaniyat ile uğraşan iki kişi var. Bunların ikisi de Azeridir. Biri Süreyya hanımdır ki bu sene mezuniyet tezi olmak üzere "İstanbul ve Karabağ türkçelerinin fonetik nokta-i nazarından mukayesesi" mevzuu üzerinde çalışmaktadır.[12] Bunun için "Arşın mal alan" ismindeki meşhur Azeri halk operetinin metnini esas ittihaz ettik. Süreyya hanım bunu İstanbul Türkçesine tercüme ederek her iki metni fonetik harflerle yazacak ve mukayese için bu malzemeden istifade edecektir. İhtisas kısmına ait ders olmak üzere de "cenup türkçesi"ni ilan ettim. Haftada iki saat bu mukayeseye ait tatbikat yapıyoruz. Gelecek sene mezun olacak olan "Kemâl" efendi ismindeki Azeri genci de "morfoloji" nokta-i nazarından mukayese" yi mevzu ittihaz edecektir. Bu suretle dersleri elde mevcut canlı malzemeye nazaran tertip etmekteyim. İhzarî kısma ait ilk dört senemize mensup talebeye de bir taraftan bir sene zarfında ikmal edilmek üzere umumî lisaniyatın esaslarını veriyor, bir taraftan da köktürkçe ve selçukçadan başlayarak sıra ile muhtelif

---

11 Rágib Mehmed: *Adalék az oszmanli -yor módjel történetéhez.* A budapesti kır. magy. Pázmány Péter -tudományegyetem bölcsészeti káran az 1925/26-ik tanévben elfogadott doktori értekézesék kivonatai. 1926 Május 03. Bk. *KSz* Ek 20. [Y.]

12 TALEBHANBEYLİ Süreyya: *Karabağ ve İstanbul Şîvelerinin Savtiyet Cihetinden Mukâyesesi:* [İstanbul] 1928, 78 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ktp. T. 20. sy. [Y.]

http://www.turkdilleri.org/

lehçelerin metinlerini şerh ediyorum. tatbikat saatlerinde kıraatine en fazla ehemmiyet veriyorum. Son günlerde vurgu hangsúly üzerinde çok ısrar ettim. Çünki talebe henüz elma: ile al:ma, yazma: ile yaz:ma kelimelerindeki aksanın birini fark edemiyor.

Başkaca arza şayan bir şey bulamıyorum. Hükümet tarafından her hâlde latince yazının kabul ve tatbikini temin için teşkiline yeniden teşebbüs ettikleri Dil Encümeni'nin faaliyeti, riyasete namzet gösterilen Hamdullah Subhi [TANRIÖVER] beğin bu ilmî mesuliyeti kabul etmemesine binaen akim kalmıştır. Buna mukabil KÖPRÜLÜZÂDE Fuad beğ pek yakında intişar edecek olan "Türkiyat" mecmuasının ikinci sayısına mecmuada kullanılacak türkçe fonetik işaretli harflerin cevtelini dercetmeğe karar vermiştir.

Bundan mada geçende sormuş olduğunuz Hüseyin Kazım [KADRİ] beğin 35 senelik sa'y mahsulü olan "Büyük Türk Lûgati" nin ilk cildi inşitar etmiştir. Henüz (A-B) kısmı olduğu hâlde fiyatı 7 liradır. İlk sayfada şu satırlar okunuyor.

Büyük Türk Lûgati,

Türk Dil[ler]inin İştikakî Kelimeleri..

Mukaddemede de şu satırlar varır:

Uygur, Çağatay, Azeri ve Garp Türkçeleriyle, Koybal, Yakut, Çuvaş ve Kırgız lehçeleri[nin] ... ilh.

Kitabiyat kısmında bibliyografi unvanı altında 10 uncu sayıda:

10. *Bálint* - Kazáni-tatár Szotár. Ferner Opît ..... ago jazîka. ilh. ilh... Kasan 1876.

artık böyle bir lûgatın intişarı ne büyük bir "rezalet-i ilmiye" teşkil edeceğini düşununüz.

Bakî eserlerinizin bir an evvel intişarı temenniyatıyla zat-ı alinize, aile-i necibanelerine ve rufeka-yı kiramınıza her zamanki hulus ve hürmetlerimi takdim ederim efendim.

Ragıp Hulusi

http://www.turkdilleri.org/

32.

Ragıb İtfaiye Caddesi 46 II nci kat Fatih

Budapeşte, 27, X. 1933
I. Verpeléti - út 24. III. 3.

Aziz dostum!

13.X.33 tarihli mektubunuzu aldım, çok teşekkür ederim.

Müsa<a>denizle bundan böyle ben de (zatı alinize) = size türkçe yazacağım. Mektubumu tashih ettikten so<n>ra lütfen [13] bana gerigönderiniz. İstersenis, mektubun ben size <(yine)[14] gönder[eceğim.][15]

~~(Bundan),~~ Takriben bir ay evvel size, Ankaradaki adresinize (Dil Cemiyeti uzun bir mektup gönderdim[16], zan+ederim bunu almadınız. mektubun içinde tashih etmek[17] ve bana (geri) gönder(il)mek ~~için~~ üzere türkçe bir müsvedde de vardı. Belki bu mektu~~b~~p daha Ankarada, Dil Cemiyetinde(dir) ~~(mevcut dur;)~~ buradan sorarsanız ve o müsveddeyi bana (geri) gönderirsineniz, çok minnettar kalır~~d~~ım. = olurum.

R. Nagy László iki(-)üç hafta so<n>ra türkçe~~yi~~ öğrenme ve bazı meseleler hakkında tetebbüat[18] ~~yapmak~~ bulunmak için = üzre İstanbula gidecek, ~~ve~~ orada 8-10 ay kalacak dır[19]. ~~Sora bilirmiyim ki~~ Acaba kendisine bir leyli[20] mektepte ve ya başka bir türk müessesinde ikametgâh verile+bilir/mi? Lütfen[21] bu hususta, mümk~~in~~ ~~ise~~[22], ilk posta ile bana

---

13 lûtfen.
14 yine size.
15 göndereyim.
16 göndermiştim.
17 edilmek.
18 tetebbuatta.
19 tır.
20 leylî.
21 Lûtfen.
22 mükmünse.

http://www.turkdilleri.org/

cevap veriniz. Buna karşı Nagy L. da ~~darülfünunda~~ üniversitede lektör sıfatile macarca~~yı~~ okuta+bilir.

Yeni Tajin / tayin ~~edil~~diğinizi ~~an samim el kalb~~ hararet ve samimiyetle tebrik ederim. Bu benim için ~~gayet~~ pek büyük bir sevinç dir. çtir ve memnuniyeti mucip olmuştur. Profesör Gombocz ve refikam da tebrik ederler.

Diğer meselelerden gelecek mektubumda ~~yazacağım~~ bahsedeceğim.

Size ve ~~Aylei mühteremenize ihtiramlar~~!

~~Çok~~ selâm,

muhterem ailenize çok çok hürmet ve selâmlar.

~~(muhlisiniz)~~
NÉMETH Gyula

http://www.turkdilleri.org/